

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

NÁSILNÁ KRIMINALITA VE STŘEDOČESKÉM KRAJI

Autor práce: Kateřina Levíčková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....
Kateřina Levíčková

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, panu JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D., za poskytnutí mnoha důležitých informací, cenných rad i připomínek k vypracování mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

LEVIČKOVÁ, K. *Násilná kriminalita ve Středočeském kraji : bakalářská práce.*
České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionální studií, o. p. s., 2014. 83 s.
Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: násilí, kriminalita, prevence, trestná činnost

Tato bakalářská práce je zaměřena na přiblížení jedné z nejzávažnějších problematik dnešní doby, a to násilnou kriminalitu. Definiuje základní pojmy, jako je vražda, loupež, ublížení na zdraví a jiné trestné činy. Popisuje a zkoumá stav, strukturu a dynamiku této problematiky, nalézá odpovídající nástroje prevence kriminality. Dále podává výklad pojmů z této oblasti a její základní charakteristiku – násilí, agrese, agresivita, kriminalita, pachatel, oběť, trestný čin. Práce je zaměřena především na Středočeský kraj. Je doplněna dotazníkovým šetřením, které se zabývá násilnou kriminalitou ve společnosti a jejím včasným odhalením. V závěru práce jsou navržena další preventivní opatření.

ABSTRACT

LEVIČKOVÁ, K. *Violence criminality in the middle of Bohemia : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2014. 83 p. Supervisor : JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Keywords: violence, criminality, prevention, criminal activity

This bachelor thesis is focused on the approach of one of the most important issues of our time – the violent crime. It defines the basic concepts as murder, robbery, grievous bodily harm and other criminal offenses. It describes and examines the status, structure and dynamics of this issue, finds the appropriate tools of crime prevention. Furthermore it gives the interpretation of the terms of this area and its basic characteristic as violence, aggression, aggressiveness, criminality, offender, victim, criminal offense. The thesis is mainly focused on the Central Bohemian Region. It is complemented by a questionnaire survey which deals with violent criminality in society and its early detection. The conclusion suggests other preventive measures.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	10
2.1 Kriminalita (zločinnost).....	10
2.2 Násilí.....	11
2.3 Agrese a agresivita.....	12
2.4 Pachatel.....	17
2.5 Oběť.....	18
2.6 Trestný čin	19
3 NÁSILNÁ KRIMINALITA.....	21
3.1 Charakteristika.....	21
3.2 Příčiny vzniku.....	23
4 ČLENĚNÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY	27
4.1 § 140 - 142 Vražda, Zabití, Vražda novorozeného dítěte matkou.....	28
4.2 § 145 - 146 Těžké ublížení na zdraví, Ublížení na zdraví.....	31
4.3 § 173 Loupež	33
4.4 § 175 Vydírání	35
4.5 § 178 Porušování domovní svobody	36
4.6 § 325-326 Násilí proti úřední osobě, Vyhržování s cílem působit na úřední osobu.....	37
4.7 § 353 Nebezpečné vyhržování.....	37
4.8 Další násilná jednání.....	38
5 FENOMENOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY.....	45
5.1 Dynamika násilné kriminality v letech 2008-2013	46
5.2 Vývoj kriminality v České republice a ve Středočeském kraji 2012-2013	48
6 ETIOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY	51
7 PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY	54
8 VÝZKUMNÁ ČÁST	65
9 NÁVRH PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ.....	74
ZÁVĚR.....	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	78
PŘÍLOHY	82

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje jednomu z nejzávažnějších problémů naší společnosti, který se nazývá násilí. Stále více lidí začíná mít strach z narůstajícího fenoménu násilí.

Každý den se ze sdělovacích prostředků valí informace o násilných trestných činech. Ať už to jsou nějaké teroristické nebo rasistické útoky, nebo loupeže, vraždy apod. Údiv také může vzbudit i bezcitnost dnešních pachatelů.

Každý by se měl zeptat sám sebe, kde se v člověku může vzít tolik nenávisti nebo zloby? Co ho vede k bezdůvodnému zabíjení nebo ubližování ostatních nevinných lidí?

Občané naší republiky jsou díky velkému zájmu médií informováni o trestné činnosti a někteří se domnívají, že jsou tedy odborníky v problematice kriminality. Sdělovací prostředky dávají občanům pocit, že o zločinu vědí hodně i o metodách, jakými jsou trestné činy objasňovány. Proto se lidé nebojí komentovat skutečné zločiny, a to i v otázce viny. Občané většinou ani neznají skutečnou výši trestu, ani trestní justici. Někteří z občanů považují justici za příliš benevolentní. Ale málokterý občan pomůže v boji proti zločinu, třeba i v tak malé věci, jako to, že poučí své děti o chování, s kým se můžou bavit, jak se mají chovat v určité situaci apod. Většina občanů ani nejde podat svědectví o spáchání trestného činu. Lidé si raději ani nevšímají, co se děje kolem nich, v jejich okolí.

Násilná kriminalita spadá do tzv. obecné kriminality. Je jakýmsi barometrem zločinnosti ve společnosti. Vysoký výskyt násilné kriminality vyvolává v občanech určitý pocit nejistoty. Řada kriminologů se touto problematikou zabývá a zahrnuje ji do svých výzkumů. Velký strach vyvolávají nejčastější násilné trestné činy typu loupeže a ublížení na zdraví. Ale nemusí to být jen samostatné trestné činy. Je tu i další násilné jednání jako je domácí násilí, šikana, pronásledování, atd.

Toto téma je v současné době velice aktuální, protože počet trestných činů stále narůstá a bohužel se na ní podílejí stále mladší pachatelé. Bezpečně se lidé budou cítit tehdy, pokud počty násilných trestných činů budou klesat. Práce se zabývá problémem, který se v naší společnosti řadí k nejzávažnějším, a to je násilí a násilná kriminalita. Práce se zaměřuje na oblast Středočeského kraje a pojednává o problematice této kriminality ve všech aspektech, které se k tomuto tématu váží. Vysvětluje základní pojmy týkající se této problematiky a v práci bude uvedena analýza dostupných statistických údajů o počtu případů trestné činnosti za zvolenou oblast v porovnání

s celorepublikovými čísly. Bude podán i přehled aktivit realizovaných v oblasti prevence na Příbramsku. Zamyslíme se i nad otázkami týkajícími se pomoci osobám, které se dopustily méně závažného trestného činu, a jejich resocializace. Dále se použije metoda dotazníkového šetření. Dotazník bude zaměřen na znalosti o této problematice a na to, jak lidé v okolí tuto problematiku vnímají.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Toto téma je v současné době velice aktuální, protože počet trestných činů stále narůstá a bohužel se na ní podílejí stále mladší pachatelé. Toto téma koresponduje se zvoleným studijním oborem - Bezpečnostně-právní činnost. A bezpečně se budeme cítit tehdy, pokud počty násilných trestných činů budou klesat. Násilnou kriminalitu řeší několik významných autorů jako je např.: Bouřa, Kuchta, Novotný, Zapletal, Zoubková, a mnozí další. Práce bude věnována problému, který se v naší společnosti řadí k nejzávažnějším, a to je násilná kriminalita. Práce bude zaměřena na oblast Středočeského kraje a bude pojednávat o problematice násilné kriminality ve všech aspektech, které se k tomuto tématu váží. Budou zde vysvětleny základní pojmy týkající se této problematiky a v práci budou uvedeny analýzy dostupných statistických údajů o počtu případů trestné činnosti za zvolenou oblast v porovnání s celorepublikovými čísly. Podá se i přehled aktivit realizovaných v oblasti prevence na Příbramsku se zamyšlením se i nad otázkami týkajícími se pomoci osobám, které se dopustily méně závažného trestného činu, a jejich resocializace. Dále bude použita metoda dotazníkového šetření. Dotazník bude zaměřen na znalosti o této problematice a na to, jak lidé v okolí tuto problematiku vnímají.

Hlavním cílem bakalářské práce bude na základě analýzy statistických ukazatelů porovnat rozsah, strukturu a dynamiku násilné kriminality v České republice s rozsahem, strukturou a dynamikou násilné kriminality ve Středočeském kraji, a to za účelem zjištění případných rozdílů. Tento krok bude vyřešen pomocí statistických údajů na internetových stránkách Ministerstva vnitra a dostupné literatury. Dalším cílem pak bude na základě analýzy současných preventivních programů realizovaných v okrese Příbram a na základě dotazníkového šetření navrhnout účinný způsob včasného odhalení sklonu k násilným činům a nalezení odpovídajících nástrojů prevence této kriminality. Z šetření zjistím, jak by ostatní lidé řešili otázku této kriminality, a zamyšlením se nad těmito návrhy zkusím navrhnout přiměřená opatření.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Téma násilné kriminality je téma velmi široké a obsáhlé. Patří k němu celá řada pojmů, jako např. agrese, násilí, ..., a proto v první části budou tyto pojmy vysvětleny. Budou zde uvedeny definice pojmů: násilí, agrese, agresivita, pachatel, oběť a trestný čin.

2.1 Kriminalita (zločinnost)

V dnešní době existuje mnoho druhů kriminality (majetková, násilná, organizovaná, počítačová, ...).¹ Slovník cizích slov² definuje kriminalitu jako „*společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období*“.

Kriminalitou, jejími pachateli a oběťmi se zabývá kriminologie. Poznávání kriminality představuje základní a výchozí směr kriminologických bádání. Kriminologické výzkumy by měly směřovat především k poznání kriminogenních faktorů spojených s pácháním trestné činnosti. Cílem těchto výzkumů je vyvození závěrů pro kontrolu kriminality. Hlavním úkolem je popis kriminality, který umožňuje kriminální statistika. Nejdříve je nutné vypořádat se s jevem a popsat jej. V této souvislosti se někdy rozlišuje kriminografie (kriminální fenomenologie), jež se zabývá jevovou stránkou kriminality, a kriminální etiologie, která usiluje o vysvětlení vzniku a vývoje kriminality.³

V odborných publikacích a často i ve sdělovacích prostředcích se můžeme setkat s popisem stavu, struktury a vývoje kriminality, který vychází ze statistických údajů. Tyto údaje shromažďují a publikují policejní orgány, státní zastupitelství a soudy. Chceme-li použít tyto statistiky, musíme brát na zřetel, že se nejedná o skutečnou kriminalitu, ale pouze o část kriminality, o níž se výše uvedené orgány dozvěděly, tzn. takové kriminality, která byla oznámena obětí či zjištěna vlastní činností policie.⁴

Takto získáme pouze informace o kriminalitě zjevné (registrované), tj. té, jež byla evidována v oficiálních statistikách. V tomto případě se jedná o větší či menší část

¹ BOUŘA, V. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Ostrava, 2003, s. 108.

² KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha, 1981, s. 382.

³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 44.

⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 125.

kriminality skutečné. Trestné činy, o kterých se orgány činné v trestním řízení nedozví, nemohou být registrovány v oficiálních statistikách, proto mluvíme o tzv. skryté (latentní) kriminalitě. Míra latentní kriminality se u jednotlivých trestných činů podstatně liší, závisí především na obtížnosti jejího odhalování.⁵

2.2 Násilí

Pojmem násilí se zabývá mnoho vědních oborů. Sociologie charakterizuje násilí jako sociální jev vyvolaný sociálními procesy. V současné psychologii je násilí definováno jako patologický způsob interakce jedince s okolím agresivním nebo manipulativním způsobem. Dalším vědním oborem, který se zabývá definicí násilí, je kriminologie. Ta charakterizuje násilí jako agresi v užším pojetí. Poslední pohled na násilí je laický, který je nejrozšířenější.⁶

Obecně lze definovat násilí jako zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním a psychickém zdraví. Jedná se o agresi jedné osoby proti druhé s cílem jí ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.⁷

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „TZ“) pojem násilí nedefinuje, hovoří o něm pouze ve výkladových ustanoveních, konkrétně v § 119 upřesňuje, kdy je také trestný čin spáchán násilím.⁸ „*Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem*“.⁹

Jelínek¹⁰ vysvětluje pojem násilí následovně: „Násilím se rozumí použití fyzické síly k působení na vůli člověka s cílem překonat kladený nebo očekávaný odpor anebo mu zamezit; může směřovat proti člověku (a to nejen proti členům orgánu) i věci.“

Psychologický slovník uvádí, že: „Násilí (violence) je uplatňování síly k překonání odporu.“¹¹

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 45-46.

⁶ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009, s. 51.

⁷ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 11.

⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 114

⁹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sběrka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 355.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, s. 391.

Násilí je pojmem kriminologickým, nikoliv právním. Jde tedy o právně neurčitý pojem tzn., že v žádném zákoně nenalezneme přesnou definici, i když je obsažen přímo v některých ustanoveních TZ. Násilí je u řady trestných činů alternativním znakem (např. TČ výtržnictví dle § 358 TZ) nebo znakem kvalifikované skutkové podstaty (např. TČ únos dle § 200 odst. 4 písm. a) TZ), a též trestné činy, jež bývají často spáchány násilným způsobem, i když užití násilí nebo pohrůžka násilím znakem příslušné skutkové podstaty nejsou (např. TČ vzpoura vězňů dle § 344 TZ).

Násilí je obsaženo v TZ ve více hlavách zvláštní části:

- TČ proti životu a zdraví (I. hlava)
- TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (II. hlava)
- TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (III. hlava)
- TČ obecně nebezpečné (VII. hlava)
- TČ proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (IX. hlava)
- TČ proti pořádku ve věcech veřejných (X. Hlava), atd.¹²

2.3 Agrese a agresivita

Agrese je slovo cizího původu a z psychologického hlediska označuje „útočné jednání vůči druhé osobě, tendenci zničit nebo poškodit nějaký objekt.“¹³

Další zdroj uvádí, že agrese je jednotkou chování, reakcí na podnět, již lze charakterizovat vlastnostmi jako je útočnost, násilnost, destrukce; je reakcí, která dává škodlivý podnět jinému organismu. Agresivita je zde vysvětlena jako relativně trvalá dispozice či vlastnost osobnosti chovat se agresivně.¹⁴

O agresi se obvykle hovoří jako o samotném ubližování, napadání, tedy jako o úmyslném jednání. Agresivitou se rozumí tendence způsobovat škody a ubližovat, tj.

¹¹HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 342

¹²SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 71.

¹³KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha, 1981, s. 8.

¹⁴SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 114

připravenost k agresi (útočnému jednání). Agresivní chování směřuje především proti druhým osobám, ale za určitých podmínek se může vztahovat i k osobě vlastní (sebetřýznění, sebevražda). Zvláštním projevům agrese a agresivity (především sexuálně motivovanému násilí páchanému deviantními jedinci) se věnuje psychiatrie.¹⁵

Agresi můžeme dělit podle několika kritérií:¹⁶

1) podle míry regulace chování:

- a) *neprogramovaná* – pro níž je charakteristická okamžitá agresivní reakce na provokující podnět,
- b) *programovaná* – pro níž je charakteristická připravenost a účelnost

2) podle cíle chování:

- a) *instrumentální* – je prostředkem k dosažení jiného cíle,
- b) *odreagovaná* - agrese je cílem sama sobě,

3) podle povahy interakce účastníků:

- a) *ofenzivní* (útočnou),
- b) *defenzivní* (obrannou),

4) podle chování oběti:

- a) *vyprovokovanou*,
- b) *spontánní*,

5) podle brutality agrese:

- a) *přiměřená*,
- b) *in adekvátní či nadbytečná*,

6) podle množství subjektů činnosti:

¹⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 283.

¹⁶ NETÍK, K. *Kriminální agresor*. Praha, 1991, s. 21-22.

a) *individuální*,

b) *dyadickou*, tj. ve dvojici, a

c) *skupinovou*, tj. o více než dvou pachatelích.

Je potřeba upozornit na skutečnost, že ne každé agresivní chování vykazuje znaky tzv. kriminální agrese, kterou postihuje TZ.

Agrese (aggression) je útočné či výbojné jednání. Projev nepřátelství vůči určitému objektu, úmyslný útok na překážku, osobu, předmět stojící v cestě uspokojení potřeby (reakce na frustraci); agrese může být buď potlačena a projevit se krátkodobě podrážděností nebo dlouhodobě psychosomatickými důsledky a být přesunuta, ritualizována nebo symbolizována, anebo se může projevit otevřeně; dle psychoanalýzy jde o pud, dle zastánců sociologického učení jde naopak o naučenou odpověď; u člověka jsou rozlišovány čtyři stupně agrese => afekt katarzní, agresivita, chování agresivní, imitace agrese.¹⁷

Psychologický slovník dále vysvětluje následující pojmy:¹⁸

1. agrese a frustrace (aggression and frustration),
2. agrese altruistická (altruistic aggression),
3. agrese anticipující (anticipatory aggression),
4. agrese brachiální (brachial aggression),
5. agrese dravčí (predatory aggression),
6. agrese indukovaná (institutional aggression),
7. agrese instrumentální (instrumental aggression),
8. agrese mateřská (maternal aggression),
9. agrese přesunutá (displaced aggression),
10. agrese samčí (interracial aggression),

¹⁷ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 22-23.

¹⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 23-24.

11. agrese skupinová (group aggression),
12. agrese vyvolaná strachem (far-induced aggression),
13. agrese zástupná (substitute aggression),
14. agrese zlobná (angry aggression).

Z kriminologického hlediska můžeme vyložit pojem agrese jako konkrétní činnosti jedince vycházející buď z agresivity. Také ji můžeme formulovat jako konkrétní akt chování, zaměřený na překonání překážky bránící osobě v dosažení žádoucího cíle.¹⁹

Agresivita = útočnost; u člověka může jít

- a) o reakci na pocit osobního ohrožení,
- b) o trvalejší osobnostní rys,
- c) o symptom duševní poruchy nebo choroby.

Příčinou je často *frustrace*, *úzkost*, vnitřní napětí; psychoanalýza pokládá obranné a útočné reakce za projevy primárního pudu. Agresivita se může projevovat skrytě, ve fantazii a myšlení, otevřeně sociálně tolerovanými formami, k nimž patří vyhrocené a sportovní fandovství, posměch, kritické postoje projevované k sociálnímu okolí a veřejným institucím, soutěživé prosazování kariéry. Můžeme rozlišovat několik druhů agresivity a to: dětskou (agresivita v předškolním a mladším školním věku, je zaměřena především vůči vrstevníkům, ale též vůči rodičům), mezidruhovou (proti příslušníkovi jiného biologického druhu), verbální (slovní; projevuje se hrubým vyjadřováním, nadávkami a slovním útokem) a vnitrodruhovou (proti příslušníkům vlastního druhu).²⁰

2.3.1 Kriminální agrese

Je však třeba upozornit na skutečnost, že ne každé agresivní chování vykazuje znaky tzv. kriminální agrese, kterou postihuje (původní) trestní zákon. O kriminální

¹⁹ KLICPEROVÁ, M., SRNEC, J. *Charakteristiky sociálního chování. In: K vybraným sociologickým a psychologickým aspektům sociální patologie (sborník)*. Praha, 1984, s. 271-285

²⁰ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 24-25

agresi jde pouze v případě, že agrese svým obsahem a způsobem útočí na zájmy a hodnoty, jež jsou chráněny zákonem. Podle tohoto vymezení může mít kriminální agrese mnoho podob, zpravidla však bývá spojována s fyzickým násilím nebo útokem.²¹ Na základě výše uvedeného můžeme definovat kriminální agresi jako: „chování subjektu, které ohrožuje nebo porušuje zájmy chráněné trestním právem, při němž subjekt užívá fyzické síly nebo hrozby fyzickou silou, tj. často s cílem poškodit nebo destruovat objekt činnosti.“²²

Kriminální agresi lze rozdělit na tzv.:

- *chladnou nebo instrumentální*, tj. programovanou, cílevědomou agresi, která se užívá pro dosažení nějaké subjektivně významné hodnoty, pro niž jsou charakteristické tyto znaky:
 - neutrální postoj k oběti,
 - absence afektivního doprovodu,
 - absence nepřátelského postoje k oběti,
 - relativně krátké trvání agrese,
 - spíše nízká intenzita agrese;
- *afektivní nebo expresivní*, tj. neprogramovanou, často reaktivní agresi, jež je doprovázena emocionálním či jiným vzrušením (afektem vzteku, strachu nebo sexuálním vzrušením), pro tu jsou charakteristické tyto znaky:
 - předchozí konfliktní interakce s obětí, často provokací z její strany,
 - nepřátelský postoj k oběti,
 - brutalita,
 - intoxikace alkoholem,

²¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha, 2004, s. 171-172.

²² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 382.

- vysoká intenzita agrese.²³

2.4 Pachatel

V § 22 TZ je uvedeno, že: „*Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná*“

Pachatelem trestného činu je i ten (tzv. nepřímý pachatel), kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo samo nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučená trestní odpovědnost takové osoby za jiným trestný čin, který tímto jednáním spáchala.²⁴

Kriminologie chápe pojem pachatele trochu více ze široka. Pachatelem je označována nejen osoba, která se dopustila činů označených jako trestné, ale i osoba, která není trestně stíhána orgány činnými v trestním řízení. Věnuje pozornost také jedincům, které svým věkem (děti) nebo stavem vědomí (nepřičetnost) přesahují rámec vymezený trestním právem. Zabývá se ovšem i potenciálními pachateli trestných činů a jedince, vyznačující se sociálně patologickým chováním (narkomani, prostitutky, extremisty, chorobné hráče apod.).²⁵

Téměř každý pachatel si je vědom toho, že každé kriminální chování je společností trestáno jednak bezprostředně, trestním právem, jednak nepřímo, stigmatizací. Samozřejmě též ví, že agresivní útok (bez ohledu na jeho motivaci) může oběť zničit, zranit či jinak poškodit, že oběť může trpět apod. Chce si zachovat pozitivní obraz sebe sama, i když ví, že dělá věci, které se obecně s pozitivitou neslučují, proto často před činem oběť znehodnocuje. Pachatel připisuje oběti takové vlastnosti, jež mu umožňují, aby své chování považoval za přijatelné.²⁶

²³ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 37.

²⁴ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 357.

²⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 113.

²⁶ NETÍK, K., *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha, 1997, s. 16.

Holcr²⁷ uvádí, že v trestně právním pojetí je pachatelem ten, kdo se dopustil trestného činu a byl proto stíhaný. Pro kriminologii je pachatelem každý, kdo se dopustí trestního činu. Nebere v potaz to, zda za tento skutek je, anebo není stíhán, a také se zabývá osobami, které jsou potenciálními pachateli kriminality nebo se v jejich chování objevují znaky sociální patologie.

Pro shrnutí uvedeme, že z kriminologického pohledu jsou pachateli TČ:²⁸

- osoby, které spáchaly trestný čin,
- osoby, které nejsou pro svůj věk a nepříčetnost trestně odpovědné,
- potencionální pachatelé (např. recidivisté),
- osoby, které se vyznačují sociálně patologickým jednáním (narkomani, prostitutky, extremisté, gambleři apod.).

2.5 Oběť

Oběťmi se zabývá věda, kterou nazýváme viktimologie. Obětí označujeme osobu, které pachatel působí újmu – ohrožuje ji nebo poškozuje na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech. Trestná činnost škodí celé společnosti.²⁹

Oběť a její chování jsou z kriminologického hlediska v mnohém ohledu významné. To se projevuje jak ve vztahu k pachateli, k činu a k dynamice kriminality, tak ve vztahu ke kontrole zločinnosti a trestní politice. Rozmanité aspekty jsou zčásti známy již odedávna. Setkáváme se s nimi jako s běžným problémem v četných právních rádech.³⁰

Za oběť se ve většině případů pokládá pouze osoba fyzická, nikoli právnická osoba. Jsou zde spory, zda se má viktimologie zabývat jen osobou bezprostředně dotčenou trestným činem (zraněnou, okradenou, znásilněnou) nebo také osobami jí

²⁷ HOLCR, K. A KOL. *Kriminologie*. 1. vydání. Praha, 2009, s. 64.

²⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 39.

²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 139.

³⁰ KAISER, G., *Kriminologie: Úvod do základů*. Praha, 1994, s. 24.

blízkými (rodinnými příslušníky). Ale metodologicky výhodnější je, abychom pokládali oběť jen za osobu bezprostředně dotčenou trestným činem.³¹

Jako přímou oběť trestného činu označujeme dle zákona č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „ZOOTČ“):

„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“

Za nepřímé, sekundární oběti jsou považovány blízké osoby poškozeného. Faktem zůstává, že zločin se silně dotkne nejen samotné oběti, ale i jejího nejbližšího okolí. Například je prokázáno, že v případech znásilnění znamená trestný čin i manžela oběti. Zvláštní skupinou je nejbližší rodina nezletilé oběti.³²

Jako nepřímou oběť trestného činu označujeme dle ZOOTČ:

„Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“³³

Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.³⁴

2.6 Trestný čin

V § 13 TZ se říká, že, „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní*

³¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 139.

³² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007,

³³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika* [online] 2009, částka 11, [cit. 1. dubna 2014]. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45#cast1>

³⁴ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika* [online] 2009, částka 11, [cit. 1. dubna 2014] Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45#cast1>

odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“³⁵

Aby nedocházelo ke kriminalizaci jednání, které nejsou pro společnost nebezpečné, vyžaduje zákon ještě splnění další podmínky, která říká, že „trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s tím spojené lze uplatňovat jen v případech natolik společensky škodlivých, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“.³⁶

Abychom mohli mluvit o trestném činu, musím být splněny i znaky formální, tedy znaky, které jsou uvedené v TZ. Tak jde vedle škodlivosti dále o protiprávnost a znaky skutkové podstaty trestného činu. Skutková podstata trestného činu obsahuje znaky: objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka trestného činu.

Objektem TČ jsou zájmy společnosti, na které bylo útočeno a jež mají být chráněny. Mezi znaky objektivní stránky trestného činu patří jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi. Ještě sem můžeme zařadit např. místo a čas spáchání trestného činu.³⁷ Subjektem trestného činu je pachatel (jeho věk, přičetnost). Subjektivní stránkou TČ je zavinění – úmyslné nebo nedbalostní. Dále sem patří např. motiv a záměr pachatele.

Skutková podstata trestných činů

Je souhrn objektivních (povinných) a subjektivních (nepovinných) znaků trestného činu určitého druhu, typických pro společenskou nebezpečnost.

- a) základní – jsou uvedeny v prvních odstavcích jednotlivých ustanovení a je zde poprvé popsána trestná činnost pachatele (např. loupež),
- b) kvalifikované – jsou uvedeny v dalších odstavcích, přibude zde další okolnost zvyšující společenskou nebezpečnost (např. škoda velkého rozsahu),
- c) privilegované – jsou v poměru specialisty k skutkovým podstatám základním.

³⁵ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 356.

³⁶ *Trestní právo a trestní řízení pro každého: Trestný čin* [online]. [cit. 1. dubna 2014]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestny-cin>

³⁷ *Eprávo.cz Pojmové znaky trestného činu* [online]. [cit. 1. dubna 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pojmove-znaky-trestneho-cinu-16944.html>

3 NÁSILNÁ KRIMINALITA

Pojem násilná kriminalita je jevem, se kterým se setkáváme poměrně často, vlastně denně. Když otevřeme jakýkoli denní tisk, večer usedneme k televizním obrazovkám ke zprávám, nebo si pustíme rozhlas. Televizní zprávy mohou ale informace určitým způsobem zkreslovat skutečnost, mohou některé jevy zdůraznit, jiné potlačit.

Během doby se určitě mění postoje společnosti k násilí. Mohou k tomu přispívat právě i média, v nichž se zvyšuje počet agresivních projevů, četnost vysílání kriminálních případů. V jiných pořadech se hrdinové chovají bezohledně a agresivně. Někteří lidé (především děti a nezralí jedinci) se mohou s tímto modelem chování ztotožnit.

Zvyšuje se tak pravděpodobnost, že lidé přestanou některé projevy vnímat jako agresivní a ony se postupem doby stanou součástí běžného života. Přestane se jim věnovat pozornost jako něčemu, co do slušné společnosti nepaří.

3.1 Charakteristika

Pojem násilná trestná činnost je pojmem užívaným v právních a souvisejících disciplínách, zejména v kriminalistice a kriminologii. Pojem násilná kriminalita vychází ze způsobu provedení trestného činu a zahrnuje ty trestné činy, jejichž významnou charakteristikou je fyzické poškození, destrukce cílového objektu jednání, eventuálně přítomnosti záměru takový následek způsobit (pokus).³⁸

Bouřa³⁹ uvádí že: „Projevy násilné kriminality představují rozsáhlou škálu kriminálních jednání od domácího násilí před případy pouliční kriminality až po brutální vraždy a násilné projevy organizované kriminality. Násilná kriminalita je pojmem kriminologickým, nikoliv právním. TZ pojem násilí nedefinuje a neuvádí násilné trestné činy jako ucelenou skupinu. V kriminologii se pojem násilí spíše uvádí ve spojení s pojmem agrese (kriminální agrese). Násilná kriminalita je většinou v každé společnosti součástí širšího jevu – násilí.“

³⁸ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 379-380.

³⁹ BOUŘA, V. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Ostrava, 2003, s. 26.

Násilná trestná činnost v užším vymezení se definuje jako násilná trestná činnost, jejíž významnou charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby (osob), eventuálně přítomnost záměru takovýto následek způsobit (pokus).⁴⁰

Pojem (násilná kriminalita) bývá u různých autorů definován různě. Tato kriminalita je součástí širšího komplexu sociálně patologických jevů. Základem každého násilného trestného činu je agrese, ne vždy však agresivita. Pojmy násilí, agrese a agresivita spolu úzce souvisejí, nejsou však stejné.⁴¹

Z kriminálně politického hlediska patří mezi nepochybně velmi významné též nedbalostní trestné činy, které jsou charakterizované násilně způsobeným účinkem, celá problematika násilí proti věcem (vandalismus, žhářství) i ta část tzv. verbálního násilí, která jde nad rámec pohrůžky fyzickým násilím (pohrůžka jinou újmou, méně závažné formy narušování občanského soužití). Nejčastější je však užší pojetí, které se omezuje na útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka ve smyslu úmyslného užití fyzického násilí, resp. pohrůžky násilím, vůči jiné osobě. Hrozící či aktuální užití fyzického násilí potom může být motivováno buď nepřátelstvím (např. vražda spáchaná ze msty), nebo může jít o tzv. násilí instrumentální, které slouží dalšímu účelu (např. ke zmocnění se cizí věci při loupeži).⁴²

Základní rysy násilné kriminality:⁴³

- je nejzávažnější trestnou činností a ukazatelem úspěšnosti státu v boji s kriminalitou,
- je součástí obecné kriminality,
- vysoký výskyt násilné trestné činnosti vyvolává u občanů pocit nejistoty,
- je součástí širšího jevu – násilí,
- je pojmem kriminologickým nikoli právním.

Jak bylo již výše zmíněno, násilná kriminalita je zařazena do obecné kriminality, kdy mezi další druhy kriminality řadíme kriminalitu majetkovou, sexuální, počítačovou, drogovou a jinou trestnou činnost. Mezi násilnou, majetkovou a sexuální kriminalitou je hlavním rozdílem to, že zatímco u majetkové a sexuální trestné činnosti jde hlavně

⁴⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 113.

⁴¹ KUČHTA, J. a kol., *Kriminologie II. část*. 2. vyd. Brno, 2002, s. 93.

⁴² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 283.

⁴³ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 113.

o motivaci pachatele dosáhnout svého cíle, u násilné trestné činnosti jde o to, jakým způsobem byl čin proveden. Tak se stává, že např. znásilnění, sexuální vražda nebo loupež patří do obou kategorií.⁴⁴

3.2 Příčiny vzniku

3.2.1 Biologické hledisko

Z tohoto hlediska mají na trestné činnosti podíl zejména dědičnost, biologické poruchy a anomálie nebo například poruchy žláz s vnitřní sekrecí. Podle C. Lombrosa (italský lékař a antropolog), který čerpal poznatky z vlastní praxe, protože pracoval jako vězeňský lékař, představují delikventi jakousi zvláštní odrůdu lidského druhu. Jeho hypotéza vychází zejména ze znaků fyzických anomálií, kterými se zločinci liší od ostatních lidí. Za tyto znaky považoval například nadměrně velké dásně a lícní kosti, neobyčejně velké nebo malé uši, deformovaný nos, neobvykle dlouhé ruce apod. Lombroso svoji teorii během života modifikoval a zapojil do ní další vlivy jako sociální, kulturní či ekonomické.⁴⁵

Vztahy mezi stavbou těla a charakterovými vlastnostmi, jež jsou typické pro pachatele trestné činnosti, se zabývala další škola, tzv. konstituční. Hlavním představitelem byl německý profesor psychiatrie E. Kretschmer, který rozlišoval tři typy lidí. 1. pyknický (krátké a zavalité tělo), 2. astenický (vytáhlá a štíhlá postava), 3. atletický (široká ramena a bohaté svalstvo).

V současné kriminologii je pozornost upírána především na otázku dědičnosti delikventního chování, tzn., že se v podstatě hledají důkazy, které potvrzují existenci specifických genů, jež jsou schopny přenášet sklony ke kriminálnímu jednání z jedné generace na druhou. Nejvýznamnějšími metodami jsou:⁴⁶

- studie kriminálních rodin,
- studie dvojčat,
- studie adopční.

⁴⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 380.

⁴⁵ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 129-130.

⁴⁶ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 131.

Podíl dědičných faktorů, které mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti, není zanedbatelný, i když samozřejmě nelze tvrdit, že každý, v jehož rodině žije pachatel trestné činnosti, je rovněž předurčen k páchaní zločinu. Tyto dědičné faktory jsou ovlivňovány zejména sociálním prostředím a dalšími vlivy, které na jedince působí.

3.2.2 Psychologické hledisko

Představitelé psychologie již od 19. století považují za příčinu kriminálního chování psychiku pachatele.

Významným představitelem psychologie je S. Freud, jehož psychoanalýza se stala jednou z nejvlivnějších teorií. Podle Aichorna (pokračovatele Freudovy teorie) je rozhodující etapou lidského života dětství. To je doba, kdy se formují jednotlivé složky osobnosti. Proto je nutné, aby jedinec během prvních let života zakusil pocit emocionálního bezpečí, který vyplývá z důvěrného vztahu s matkou či jiným, matku nahrazujícím pečovatelem. Pokud takový vztah nevznikne, má osoba navždy narušenou schopnost navazovat citové vztahy s ostatními.

V sedmdesátých letech 20. století vznikla teorie učení, jejímž představitelem byl A. Bandura. Podle něj lidské chování vzniká přímým napodobováním ostatních. Lze od nich odkoukat slušné chování, ale i prostřednictvím nápodoby či identifikace si osvojit chování společensky nevhodné.⁴⁷

3.2.3 Sociologické hledisko

Většina sociologů souhlasí s tím, že každý jedinec se rodí s určitými vlastnostmi a charakteristikami. Zároveň uvádí, že rozvinutí je zcela vázané na společenské prostředí, v němž se pohybujeme. Podle sociologických teorií se zločincem nestane nikdo, koho patřičným směrem neovlivní jeho bezprostřední či širší sociální okolí.⁴⁸

Podle Dianišky⁴⁹ si jedinec v procesu socializace (výchova a sociální učení) osvojuje svoje návyky, vědomosti, pravidla a znalosti, které potřebuje pro svůj život

⁴⁷TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 135-136.

⁴⁸TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 139.

⁴⁹DIANIŠKA, G., a kol. *Kriminológia*, 2. vydání. Plzeň, 2011, s. 82.

ve společnosti. Pokud probíhá proces socializace bez vážnějších poruch a výkyvů, jedinec se stává sociálně způsobilým pro plnohodnotný život ve společnosti. Pokud tomu tak není, snižuje se jeho připravenost na život ve větší či menší míře a může se projevit selháním některých sociálních funkcí. Může vést až k vyústění k trestné činnosti.

Funkcemi sociálních norem se jako jeden z prvních zabýval E. Durkheim. Ten se domníval, že v určité míře je porušování zákonů jevem nejen normálním, ale také prospěšným, neboť díky narušitelům sociálního řádu a následné reakci na ně se tento řád v očích členů společnosti udržuje a obnovuje. Durkheim popisoval tento stav jako anomii. Znamená to, že buď se při nízké kriminalitě inklinuje k trestání i těch nejbanálnějších přestupků nebo naopak při ztrátě kontroly nad kriminalitou dochází ke ztrátě účinnosti těchto norem.

Představitelé Chicagské kriminologické školy se zabývali prostředím velkých měst. Stoupenci této školy, jakými byli R. Park či E. Burgess, zjistili, že některá místa ve velkoměstech jsou postižena kriminalitou více, jiná méně. Burgess nazval tato místa zónou přechodu.

Jednou z vůdčích postav americké i světové kriminologie byl E. Sutherland, který předpokládal, že kriminální vzorce chování si lze v průběhu života osvojit stejně jako cokoli jiného. Přednostně se zajímal o vliv vrstevnických skupin mládeže. Dospěl k názoru, že pokud je určitý dospívající jedinec obklopen delikventními kamarády, je pravděpodobnost jeho asociálního chování velmi vysoká. Zásadně odmítal názory, že by kriminální chování nebo sklony ke kriminalitě, byly vrozené.

Pro druhou polovinu 20. století je typická teorie konfliktu. Společnost podle ní nevystihuje soulad a shodu, nýbrž rozpory, třenic a boj různých skupin o prosazení vlastních ekonomických, politických a jiných zájmů. Příčinu kriminality v kapitalistické společnosti nacházejí marxisticky orientované teorie.⁵⁰

Poslední významnou teorií je teorie nálepkování. Podle ní se člověk stává delikventem až v okamžiku, kdy je takto označen společností.

⁵⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 139-144.

V současné kriminologii se jako nejvíce osvědčený přístup označuje přístup multifaktorový. Podle něho mají ke kriminální kariéře nejsilněji nakročeno jedinci, u nichž můžeme v dětství a dospívání konstatovat následující jevy: ⁵¹

- impulzivita a nedostatek sebekontroly,
- poruchy pozornosti,
- špatné studijní výsledky ve škole,
- slabý dohled rodičů,
- konflikty mezi rodiči, antisociální chování v rodině (rodičů či sourozenců),
- nízký věk matky,
- velký počet dětí v rodině,
- nízký příjem rodičů,
- rozvod rodičů.

⁵¹ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha, 2010, s. 145-147.

4 ČLENĚNÍ NÁSILNÉ KRIMINALITY

Následující kapitola se bude věnovat násilným trestným činům a jejich klasifikaci. Jak už bylo zmíněno výše, násilné trestné činy jsou velkým společenským problémem a ze sledování současných médií (rozhlasu, televize, tiskovin) to vypadá, že dochází k obrovskému nárůstu těchto společenských nešvarů. K násilné trestné činnosti docházelo sice i v dobách minulých, ale zdá se, že v souvislosti s rozšířením konzumace drog a s nárůstem nezaměstnanosti roste i počet násilných trestných činů.

Co se týká klasifikace trestných činů, není názor jednotný. Někteří autoři uvádějí podrobné členění, jiní pak shrnují některé trestné činy, proto je jejich členění stručnější a pro laiky i přehlednější.

Že je násilná kriminalita opravdu závažným problémem, dokládá i to, že se jí velkou měrou věnují orgány činné v trestním řízení. Počet objasněných trestných činů je proto dosti značný.

Tato práce bude členit násilnou kriminalitu podle policejních statistik.

Členění násilné kriminality (dle policejních statistik – základní členění):

- vražda, zabití, vražda novorozeného dítěte matkou (§ 140-142 TZk),
- úmyslné ublížení na zdraví a ublížení na zdraví (§ 145-146 TZk),
- loupež (§ 173 TZk),
- vydírání (§ 175 TZk),
- porušování domovní svobody (§ 178 TZk),
- násilí proti úřední osobě, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 325-326 TZk),
- nebezpečné vyhrožování (§ 353 TZk),
- ostatní.⁵²

⁵² SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 116.

4.1 § 140 - 142 Vražda, Zabití, Vražda novorozeného dítěte matkou

4.1.1 § 140 Vražda

„Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.“⁵³

Vraždy patří bezesporu mezi nejzávažnější trestné činy. Jak již bylo zmíněno, podle TZ je to trestný čin, který útočí na život a zdraví, a je uveden v hlavě I. zvláštní části. Nová právní úprava zpřísnila tresty za vraždu a dále zavedla nový trestný čin zabití. Ten se od vraždy odlišuje tím, že dochází k úmyslnému usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.⁵⁴

Mezi nejčastější důvody proč dochází k vraždám, patří: interpersonální konflikty (žárlivost, msta, nenávisť), ziskuchtivost (obohacení se na úkor jiných osob – vraždy loupežné), vyřizování účtů mezi organizovanými kriminálními skupinami. V současné době nejsou výjimkou nájemné vraždy, kdy si např. podnikatel objedná jiného člověka na odstranění svého společníka. V neposlední řadě patří do této skupiny i vraždy sexuálně motivované.⁵⁵

V jiné publikaci můžeme najít ještě jiné motivy – tzv. krycí, které směřují k vyhnutí se trestné zodpovědnosti (např. vražda svědka, či policisty nebo jiného člověka, kteří přistihli pachatele při činu, nebo kteří pachatele pronásledovali apod.).⁵⁶

Objektem trestného činu vražda je lidský život a objektivní stránka spočívá v usmrcení. Pachatelem může být kdokoliv a po subjektivní stránce je třeba úmyslu. Vražda patří ke kriminálním trestným činům, u kterých je přípustný výjimečný trest.⁵⁷

Na způsob páchaní vražd působí celá řada faktorů, jež charakterizují objektivní situaci i osobní kvality samotného pachatele (znalosti, dovednosti, zvyky, návyky, charakter). Typizace způsobu páchaní vražd probíhá podle různých kritérií. Největší význam pro vyšetřování mají následující aspekty:

⁵³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 384.

⁵⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 78.

⁵⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 122.

⁵⁶ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 96.

⁵⁷ PROTIVÍNSKÝ, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Praha, 2003, s. 321.

- stupeň připravenosti,
- fakta použití zbraně,
- volba způsobu usmrcení,
- způsob utajování.⁵⁸

Vražda je zpravidla oznamována telefonicky. Oznamovatel by měl hlavně opovědět na základní kriminalistické otázky, měl by co nejpřesněji popsat stav poškozené osoby a důvod, proč si myslí, že osoba je mrtvá. Oznamovatel mohl být přítomen útoku pachatele, jehož důsledkem byla smrt, nebo takový útok mohl pozorovat. Tato informace je velmi důležitá pro další objasňování skutku. Je samozřejmé, že policista musí získat potřebné informace o totožnosti oznamovatele a kontakt na něj.⁵⁹

Jak už bylo výše uvedeno, důležitým aspektem pro typizaci způsobu páchaní vražd je stupeň připravenosti. Podle tohoto kritéria rozlišujeme:

- vraždy nepřipravené,
- vraždy předem připravené.⁶⁰

Většina klasifikací úmyslných usmrcení operuje prakticky pouze s kriminálním chováním, které je postihováno trestním právem, čímž opomíjí sice málo četnou, ale forenzně nikoli nevýznamnou část vražd páchaných trestně neodpovědnými pachateli z důvodu nepřičetnosti, tedy psychotiky.⁶¹

Osobnost pachatele vraždy

- nízká úroveň vzdělání a kvalifikace,
- primitivní myšlení,
- nedostatek sebekontroly,

⁵⁸ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 85.

⁵⁹ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň, 2005, s. 324-325.

⁶⁰ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 85.

⁶¹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 287.

- psychopatologické fenomény.⁶²

Pro kriminalisty jsou informace o osobnosti pachatele velmi důležité a cenné. Z výzkumu totiž vyplívají zjištění, že vraždy jsou páčány převážně mladými pachateli. Vzdělání pachatelů vražd je ve velké většině na velmi nízké úrovni. Velký podíl na páčání mají taktéž osoby, které požívají nadměrné množství alkoholických nápojů. Velké procento pachatelů tvoří i psychopati (jedná se především o agresivní a nezdrženlivé psychopaty). Značná část pachatelů trpí oligofrenií (slabomyslností). Mezi pachateli vražd je více svobodných a rozvedených lidí než ženatých.⁶³

Osobnost oběti vraždy

Nedílnou součástí této problematiky se stává osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti). Předmětem viktimologie se stávají vztahy mezi obětí a pachatelem. Role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci. Důležitá je bezesporu pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a její rehabilitace.⁶⁴

Velký význam pro objasňování trestného činu má také chování oběti před činem a v jeho průběhu. Někdy totiž oběť svým chováním zavdává příčinu k vyprovokování útoku (slovní agrese, posměšky, ...).⁶⁵

4.1.2 § 141 Zabití

„Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let“

Pokud by došlo k úmyslnému usmrcení dvou a více osob, těhotné ženy nebo dítěte mladšího patnácti let, bude pachatel odsouzen na pět až patnáct let.⁶⁶

Klasifikace usmrcení jiného podle § 141 TZ s sebou nese i zvýšené nároky na dokazování, určitě pak i větší tlak na znalce, kteří budou vyšetřovat duševní stav

⁶² SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 123.

⁶³ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 95.

⁶⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004. s. 140-141.

⁶⁵ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 96.

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 384.

obžalovaného. Bude třeba mít na mysli, že v řadě případů jsou při činu jen pachatel a jeho oběť. To dává poučenému pachateli možnost vykreslit při vyšetřování svůj duševní stav tak, aby splňoval podmínky § 141 TZ.⁶⁷

4.1.3 § 142 Vražda novorozeného dítěte matkou

„Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.“⁶⁸

Tato vražda ve smyslu ustanovení § 142 TZ může být spáchána pouze matkou, která v rozrušení úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo bezprostředně po něm. To může být způsobeno jednak aktivní činností, jednak nečinností matky. Zásadní význam v těchto případech má soudní pitva. Ta musí prokázat, zda se dítě narodilo živé a života schopné.⁶⁹

Rozrušení způsobené porodem je výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech, vyvolaných porodem. Tento psychicky oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším a vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem a nemůže jít o nějaké jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami.

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze matka novorozeného dítěte.⁷⁰

4.2 § 145 - 146 Těžké ublížení na zdraví, Ublížení na zdraví

„Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři roky.“

⁶⁷ Jiné právo: Zabití – hit trestního zákoníku. [online]. [cit. 1. března 2014]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/robert-fremr-zabiti-hit-trestniho.html>

⁶⁸ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 384.

⁶⁹ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 94-95.

⁷⁰ Agresorka, pravda o ženském násilí: Vraždy novorozenců v ČR a psychosociální stav jejich matek. [online]. [cit. 1. března 2014]. Dostupné z: <http://www.agresorka.cz>

Pokud je úmyslně ublíženo těhotné ženě, dítěti mladšímu patnácti let, svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi, zdravotnickému pracovníkovi při výkonu jeho zdravotnického povolání, bude pachateli uložen trest na jeden rok až pět let.

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li těžkou újmu na zdraví. Způsobí-li pachatel smrt, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.⁷¹

Mezi trestné činy proti lidskému zdraví řadíme trestný čin ublížení na zdraví. Zákon rozlišuje mezi dvěma stupni ublížení na zdraví. Prvním z nich je ublížení na zdraví a druhým stupněm je těžká újma na zdraví.

Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění - zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví.⁷²

Objektem tohoto trestného činu je lidské zdraví a předmětem útoku je člověk. TZ rozumí ublížením na zdraví způsobení takového zdravotního stavu, který znamená poškození tělesných nebo duševních funkcí a znesnadňuje nebo znemožňuje výkon obvyklé činnosti nebo má nepříznivý vliv na obvyklý způsob života poškozeného. Ve velké většině vyžaduje lékařské ošetření. To, že došlo ke změnám zdravotního stavu, musí být doloženo lékařskými zprávami nebo znaleckými posudky.⁷³

„Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.“⁷⁴

Pro kvalifikaci těžkého ublížení na zdraví jsou stanoveny dvě základní podmínky: první podmínkou je, že jde o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění a druhou podmínkou je, že takové poruše zdraví či onemocnění musí odpovídat některý

⁷¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 384-385.

⁷² Eprávo: Vymezení pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vymezeni-pojmu-ublizeni-na-zdravi-a-tezka-ujma-na-zdravi-7465.html>

⁷³ Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/ublizeni-na-zdravi>

⁷⁴ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 385.

z taxativně vymezených případů (viz výše). Při posuzování se přihlíží i k délce pracovní neschopnosti poškozených.⁷⁵

K úmyslnému ublížení na zdraví dochází nejčastěji při vyřizování konfliktních situací násilím, nikoli ústním jednáním, z odplaty nebo msty. Velmi často slouží úmyslné ublížení na zdraví k vyřizování účtů nebo může směřovat k zastrašování protivníka. Nejčastěji jsou násilím řešeny problémy, které vznikají v rodinách.

Mezi pachatele patří především jedinci s nízkou úrovní vzdělání a kvalifikace, kteří nejsou schopni se dostatečně kontrolovat ve svém jednání. Tito jedinci inklinují k jednoduchému a co možná nejrychlejšímu způsobu řešení. Svými osobnostními charakterovými jevy se blíží k pachatelům trestného činu vraždy.⁷⁶

Těžkou újmu na zdraví nebo smrt mohou způsobit pachatelé i z nedbalosti. Ti budou potrestáni odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

Kdo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nebo smrt více osob proto, že hrubě porušil předpisy o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické předpisy, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let. Pachatele, který jednal v nedbalosti, neomlouvá ani skutečnost, že k ublížení na zdraví přispěla neopatrnost jiné osoby – i samotného poškozeného (např. neopatrný chodec spoluzaviní úraz způsobený neopatrnou jízdou řidiče vozidla).⁷⁷

4.3 § 173 Loupež

Loupež patří k nejčetnějším trestným činům. Do oblasti násilné kriminality se řadí především z toho důvodu, že určujícím činitelem v této oblasti je agrese.⁷⁸

⁷⁵ Eprávo: *Vymezení pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vymezeni-pojmu-ublizeni-na-zdravi-a-tezka-ujma-na-zdravi-7465.html>

⁷⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 130.

⁷⁷ Eprávo: *Vymezení pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vymezeni-pojmu-ublizeni-na-zdravi-a-tezka-ujma-na-zdravi-7465.html>

⁷⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 126.

Je-li v okolí spáchána loupež, vyvolává to u obyvatelstva místa, kde k loupežnému přepadení došlo, silný pocit ohrožení, snižuje to kvalitu společenského života. Loupeže se velmi často řeší ve veřejných sdělovacích prostředcích, což vyvolává až neadekvátní obavy o život a majetek obyvatel na určitém území nebo u obyvatel určitého druhu povolání (taxikáři, pokladní, klenotníci...).⁷⁹

TZ uvádí následující:

„Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.“⁸⁰

Pokud takovýto trestný čin spáchá pachatel, který je členem organizované skupiny nebo způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví či značnou škodu, bude odsouzen k odnětí svobody na pět až dvanáct let. Stejná sazba platí i pro variantu, kdy pachatel spáchá takovýto trestný čin v úmyslu umožnit či usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

Bude-li tímto trestným činem spáchána škoda velkého rozsahu, bude činit trestní sazba osm až patnáct let. Způsobí-li pachatel při loupeži smrt, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.⁸¹

Důvodů, proč dochází k loupežím, je celá řada. K nejčastějším patří bezesporu ziskuchtivost (např. získání finančních prostředků na drogy, popř. na hrací automaty). Typickým prostředím pro loupeže jsou pak ulice ve velkých městech, čemuž nahrává velká hustota obyvatelstva, snadný únik a splnutí s davem. Dalším typickým znakem loupeží je vysoká anonymita, neboť pachatelé používají prostředky ke krytí obličeje – masky, punčocháče, čepice, kšiltovky, sluneční brýle.⁸²

Způsoby páchaní loupeží lze klasifikovat podle různých hledisek. Za hlavní kritérium se však považuje síla agrese a charakter napadeného objektu. Podle tohoto kritéria se loupeže dělí na:

- loupeže páchané s použitím pohrůžky bezprostředního násilí,

⁷⁹ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 59.

⁸⁰ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 392.

⁸¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 392.

⁸² SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 126-127.

- loupeže páchané užitím přímého fyzického násilí,
- loupeže páchané uvedením osoby do stavu bezbrannosti lstí.⁸³

Pachateli trestného činu loupeže se stávají především muži mladší věkové kategorie, kteří mají podprůměrné vzdělání a nižší mentální úroveň. Vývoj těchto pachatelů lze označit za psychopatický.⁸⁴

Loupež je ve většině případů předem připravena a cíleně plánována. Chování pachatelů bývá rázné, logické, racionální, cílevědomé, předem promyšlené. Při loupeži jsou však nervózní a vypjatí, proto často dochází ke zkratové nebo pudové reakci.⁸⁵

Oběťmi loupeži se mezi nezletilými stávají především muži, protože je pro ně „pod úroveň“ napadnou dívku. U dospělých lidí je tomu naopak, protože ženy se stávají jednodušší kořistí – jsou snadněji přemožitelné, protože mají menší fyzické dispozice a častěji pracují jako zaměstnankyně pošt, bank, čerpacích stanic atd.⁸⁶

4.4 § 175 Vydírání

Vedle loupeže a úmyslného ublížení na zdraví patří také vydírání k velmi frekventovaným násilným trestným činům proti svobodě člověka. Tento čin bezohledně využívá situace oběti, především jejího strachu. Ve sdělovacích prostředcích se často objevují kauzy, které informují čtenáře či posluchače, aby byli obezřetní a dávali si pozor. Jedná se např. o tzv. ochranu. Další oblastí, ve které se vydírání velmi často objevuje, je oblast vymáhání dluhů, popř. jejich skupování, obchod se zbraněmi, či s drogami.

TZ uvádí, že trestného činu vydírání se dopustí ten, „*kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl.*“⁸⁷

Z hlediska trestnosti pachatele není vyžadováno, aby byl trestný čin dokonán. V tomto případě může být trestný čin dokonán již ve stádiu pokusu. Časté bývá tento

⁸³ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 61-66.

⁸⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 127.

⁸⁵ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň, 2008, s. 64.

⁸⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 130.

⁸⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 392.

trestný čin provázen pohrůzkou násilí, a to jednak pohrůzkou bezprostřední, jednak pohrůzkou násilí, k němuž má dojít v budoucnosti jako následek toho, že poškozený pachateli nevyhoví.

Pohrůzka způsobení jiné těžké újmy může být namířena proti majetku, dobré občanské nebo profesionální pověsti, ke způsobení rozvratu v rodinném životě apod. Trestná je i pohrůzka způsobením újmy jiné osobě než tomu, kdo má pachateli vyhovět. Jedná se například o rodinné příslušníky poškozeného.⁸⁸

4.5 § 178 Porušování domovní svobody

Porušování domovní svobody upravuje paragraf 178 TZ. Hovoří o tom, že porušování domovní svobody se dopustí ten, „*kdo neoprávněně vnikne do obydlí jiného nebo tam neoprávněně setrvá*“.⁸⁹

Výše trestu je závislá na tom, zda pachatel použije násilí nebo pohrůzky bezprostředního násilí, nebo musí-li překonat překážku, která byla nainstalována proto, aby zabránila případnému vniknutí do objektu.

Neoprávněným vniknutím do objektu je myšlen čin, kdy pachatel vnikne do objektu i přes zákaz majitele, či obyvatele objektu, ale zároveň i čin, kdy pachatel vnikne do objektu bez majitelova vědomí. O trestný čin porušování domovní svobody se jedná i v případě, že byt či dům je dočasně neobydlen. O trestný čin se naopak nejedná, pokud dá souhlas ke vstupu alespoň jedna osoba, která je k tomu oprávněna.⁹⁰

⁸⁸ *Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/vydirani/>

⁸⁹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sběrka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 393.

⁹⁰ *Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/porusovani-domovni-svobody/>

4.6 § 325-326 Násilí proti úřední osobě, Vyhrožování s cílem působit na úřední osobu

Násilí proti úřední osobě se podle TZ dopustí ten, „*kdo užije násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo pro výkon pravomoci úřední osoby.*“⁹¹

Trestní sazba u těchto trestných činů je poměrně vysoká. Pachatelům hrozí odnětí svobody na čtyři roky až šestnáct let. Rozhodnutí soudu závisí na tom, do jaké míry bylo poškozeno zdraví oběti nebo byla-li spáchaná škoda velkého rozsahu. Nejvyšší možný trest obdrží pachatelé, kteří zapříčiní smrt oběti.

Trestného činu podle § 326 se dopustí ten, „*kdo jinému vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením značné škody v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo pro výkon pravomoci úřední osoby.*“

Trestní sazba v tomto případě jsou až tři roky. Pokud pachatel spáchá tento trestný čin se zbraní v ruce, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.⁹²

4.7 § 353 Nebezpečné vyhrožování

V paragrafu 353 se uvádí, že trestného činu nebezpečné vyhrožování se dopustí ten, „*kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu.*“⁹³

Při výhrůžce zabitím bude záležet na povaze pachatele a na tom, jak se při výhrůžce choval, co měl v ruce apod. Je-li pohrůžka usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou prostředkem k vynucení určitého chování, nejde o trestný čin podle § 353 TZ, ale o trestný čin vydírání.⁹⁴

⁹¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 429.

⁹² ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 429.

⁹³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, Česká republika 2009, částka 11, s. 436.

⁹⁴ JELÍNEK, J. A KOL.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, s. 193.

4.8 Další násilná jednání

Domácí násilí

Domácí násilí je fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.

Mezi základní a klíčové znaky domácího násilí patří opakování a dlouhodobost, eskalace (stupňování – od urážek až po trestné činy ohrožující zdraví a život). Zároveň jsou jasně rozdělené role osoby ohrožené a osoby násilné a dalším znakem je neveřejnost – vše probíhá za dveřmi bytu, domu.

Aby skutek byl domácím násilím, musí být naplněny všechny čtyři znaky!⁹⁵

Domácí násilí může mít rozmanité podoby – hrubé nadávky, kritika, urážky, zesměšňování, podrývání sebedůvěry, omezování osobní svobody, ekonomické vydírání, vyhrožování i přímé fyzické napadání.

Závažnost násilných činů páchaných v rámci rodiny je možno doložit poměrně přesvědčivě zejména na jejich následcích. Narušení pocitu bezpečí v rodině může způsobit – nezávisle na fyzické újmě – velmi vážná a dlouhodobá psychická poškození vedoucí až k neurotickým a psychosomatickým poruchám, fobiím, k neschopnosti někomu důvěřovat či rozvíjet úzký vztah.⁹⁶

Nejčastějšími projevy domácího násilí jsou:

- psychické násilí - (zastařování, kritizování a ponižování, vyhrožování a vydírání, fyzické násilí),
- sociální násilí – izolace od příbuzných a přátel – zákaz přijímat návštěvy, svým chováním odrazovat návštěvníka od dalších návštěv, zákaz telefonovat, dívat se na TV, doprovázení např. k lékaři, na úřady,

⁹⁵ *Bílý kruh bezpečí: Domácí násilí* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

⁹⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha, 2005, s. 227.

- ekonomické zneužívání – zamezení přístupu k financím (i vlastním), vydírání, vynucování přepsání bytu, nemovitosti,
- sexuální násilí,
- kombinace.⁹⁷

Domácí násilí se odehrává v soukromí, za zavřenými dveřmi domu nebo bytu, jež je mimo dosah veřejné kontroly. Rodina, jako uzavřená sociální skupina si může vytvořit vlastní normy. Obětí domácího násilí se tedy může stát jakýkoli člen rodiny, obvykle je to ten, který se z nějakého důvodu nedokáže bránit.

Cílem domácího násilí je týrání a pokoření partnera. Jeho utrpení se stává zdrojem uspokojení pachatele. Agrese vůči partnerovi je především způsobem získání nadvlády a potvrzení vlastní moci.

Četnost týraných a zneužívaných lidí nelze přesně vymezit, protože většina těchto případů se odehrává v prostředí domácnosti, a tudíž zůstane skryta. Potrestání nejsou dokonce ani všichni zjištění agresoři, protože oběť své oznámení velice často odvolává.⁹⁸

Domácí násilí je spjato s § 199 TZ – týrání osoby žijící ve společném obydlí. Tento paragraf se týká osob blízkých a jiných, které žijí ve společném obydlí. Týrání znamená zlé, hrubé, bezcitné nakládání s blízkou osobou a má trvalejší charakter. Týraná osoba pocítuje tyto skutečnosti jako těžké příkoří (bití, pálení, psychické násilí, vydírání...).

Paragraf 199 TZ pak říká, že „*kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta*“.

Pokud bude tento čin spáchán zvláště hrubým způsobem, nebo bude páčán delší dobu, bude-li způsobena těžká újma na zdraví nebo bude-li čin spáchán na dvou či více osobách, bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Pokud bude

⁹⁷ Bílý kruh bezpečí: Domácí násilí [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

⁹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, 2004, s. 30.

dvěma nebo více osobám způsobena těžká újma na zdraví, nebo dojde k usmrcení, trest bude stanoven v rozmezí pěti až dvanácti let.⁹⁹

Čeští muži se zapojili do kampaně Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech. Tato kampaň je zaměřena na ukončení násilí, které je páchané na ženách a dětech. Vedou jej muži, protože právě oni mají to moc násilí zastavit. Kampaň začala v Kanadě roku 1991.

Bílá stuha symbolizuje nesouhlas s násilím na ženách. Její nositel tak vyjadřuje osobní slib, že nikdy nebude páchat, omlouvat nebo tolerovat násilí na ženách a dětech.

Rozjet tuto kampaň i v České republice se rozhodla Liga otevřených mužů, kteří propagují názor, že „muž, který bije svoji manželku nebo své děti, by už neměl být brán jako norma.“¹⁰⁰

U nás se začala kampaň rozbíhat roku 2009 a od května 2012 má podporu Ministerstva vnitra ČR. Liga otevřených mužů se zaměřuje na muže, informuje je, jak se aktivně starat o své zdraví, jak pečovat o svoje děti, vztahy a rodinu. Prosazuje názor, že problém násilí je problémem všech mužů a snaha o jeho řešení je odpovědností každého muže. Tato organizace šíří myšlenku, že „násilí ve vztahu není řešení a že dospělý muž ženu ani děti nebijе.“¹⁰¹

Šikana

„Šikana je psychické i fyzické týrání, ponižování, omezování, vyhrožování jedinci druhou osobou nebo skupině lidí druhou skupinou.“

S šikanou se v poslední době často setkáváme ve školách, na pracovištích, v nápravných zařízeních. Odborníci se shodují v tom, že se jedná o chorobný psychopatologický jev.¹⁰²

⁹⁹Domáci násilí.cz: Týrání osoby žijící ve společném obydlí [online]. [cit. 2. dubna 2014]. Dostupné z: www.domacinasili.cz/pravni-uprava/tresti-zakonik-tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli-199/

¹⁰⁰Domáci násilí.cz: Prevence – Kampaň Bílá stužka [online]. [cit. 2. dubna 2014]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/prevence/kampan-bila-stuzka-muzi-proti-nasili-na-zenach-a-detech/>

¹⁰¹Bílá stužka Česká republika: Bílá stužka v ČR [online]. [cit. 2. dubna 2014]. Dostupné z: <http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/cr>

¹⁰²Zdravě: Šikana [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://sikana.zdrave.cz/>

Na stránkách policie se dozvíme, že šikanou je označováno „jakékoli chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, popřípadě skupinu lidí.“

Šikana zahrnuje jak fyzický útok, tj. bití, poškozování osobních věcí druhého člověka, tak útok slovní (vydírání, vyhrožování a ponižování, pomluvy, nadávky), který je mnohem hůře prokazatelný.

Nebezpečí šikany spočívá hlavně v závažnosti a dlouhodobém působení na oběti, neboť takovéto útoky mohou vést a často vedou k následkům v oblasti duševního a fyzického zdraví.¹⁰³

Jedinci, kteří šikanují (agresori), si svým jednáním dokazují nadvládu a jedinečnost nad obětí či oběťmi. Potřeba šikanovat je zakořeněna v jedinci většinou z dětství, kdy sám dotyčný měl velmi často problém se šikanou nebo se potýkal s jiným druhem týrání – fyzickým nebo psychickým.¹⁰⁴

Nejčastěji se šikana objevuje mezi dětmi – ve školách, na hřištích, na ulicích... Jaké mohou být typy dětí – agresorů, uvádí opět policie na svých stránkách.

Policie uvádí tři typy dítěte – agresora. Prvním z nich je „hrubián“ – primitivní, impulsivní, hrubý, často mívá problémy s kázní ve škole, nerespektuje autoritu. Velmi často je zapojen do nějakého gangu. Šikanuje tvrdě a vyžaduje absolutní poslušnost. Šikanování používá cíleně k zastrašování oběti.

Druhým typem je „elegán“. Je slušný, kultivovaný. U něho se projevuje šikana cíleně, skrytě, bez přítomnosti svědků. Posledním typem je „vtipálek“ – optimistický, se značnou sebedůvěrou. Většinou bývá oblíbený a má vliv na ostatní. Šikanuje pro své pobavení a pro pobavení ostatních.¹⁰⁵

Jedinci, kteří jsou šikanováni, se většinou uzavírají sami do sebe a o problému se nikomu nezmíní. To může mít špatný vliv na jejich celý budoucí život.

¹⁰³ Policie ČR: *Prevence - Preventivní informace - šikana* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

¹⁰⁴ *Zdravě: Šikana* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://sikana.zdrave.cz/>

¹⁰⁵ Policie ČR: *Prevence - Preventivní informace - šikana* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

Šikana neboli psychické či fyzické omezování a týrání dítěte nebo dospělého jedince může postihnout kohokoliv v téměř jakémkoliv kolektivu a prostředí. Oběti šikany může být i někdo blízký.¹⁰⁶

Šikana může vést k poškození fyzického a psychického zdraví, která mívají mnohdy nevratný charakter. Dochází k poškození osobnosti ještě dříve, než se stačila plně rozvinout. Velmi často jsou zpřetrhány citové vazby na nejbližší. Jestliže jsou oběti ponižovány, vede to ke ztrátě důvěry k autoritám. Tato ztráta důvěry může být doprovázena ztrátou iluzí o celé společnosti, neboť tato společnost nedokáže zajistit alespoň minimální ochranu před násilím slabým a bezbranným jedincům.¹⁰⁷

Šikana může probíhat i na pracovištích – buď mezi kolegy, nebo v poměru zaměstnanec – zaměstnavatel. Jedná se o šikanu psychickou, která je mnohem zákeřnější. Někdy může být "pouhým" zdrojem zábavy skupiny zaměstnanců vůči jednomu člověku, častěji je však cíleným útokem s cílem přimět dotyčného k rozvázání pracovního poměru. Obrana proti tomuto druhu šikany je velmi obtížná, neboť se jen obtížně prokazuje, zda se opravdu jedná o šikanu.¹⁰⁸

Stalking- Nebezpečné pronásledování (§ 354)

„Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,*
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo*
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,*

¹⁰⁶ Zdravě: Šikana [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://sikana.zdrave.cz>

¹⁰⁷ Policie ČR: Prevence - Preventivní informace - šikana [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

¹⁰⁸ Zdravě: Šikana [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://sikana.zdrave.cz/sikana-kde-vsude-nam-hrozi>

*a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*¹⁰⁹

O stalkingu se v našich podmínkách hovoří až v poslední době. Je to termín, který byl přejatý z anglického jazyka, a mnozí autoři ho vysvětlují různě.

Např. Válková uvádí, že pojem stalking bychom mohli přeložit nejspíše jako „pronásledovat, stopovat divokou zvěř“. Tento překlad velmi dobře vystihuje, oč v celé věci jde. Místo lovné zvěře zde však vystupuje člověk, který je vystaven podobným útokům, velmi často i se stejným vyústěním, jako je tomu u úspěšného lovu.

Pojem stalking se vcelku rychle v odborné, zejména psychiatricky a psychologicky zaměřené literatuře vžil: zpravidla se jím rozumí způsob chování, kdy se pachatel zaměří na nějakého člověka, po kterém slídí, obtěžuje jej a pronásleduje, vyhrožuje mu, často jej i fyzicky napadá a někdy i usmrtí, u své oběti svým chováním zároveň vyvolává pocity strachu.¹¹⁰

Stalker je člověk patologicky posedlý zájmem o jinou osobu (často veřejně známou). Tento zájem se projevuje především opakovaným fyzickým sledováním, nechtěnými kontakty (dopisy, e-maily, SMS zprávy, Facebook zprávy, telefonáty apod.). Takový člověk dlouhodobě sleduje aktivity dotyčné osoby a sbírá o ní informace. Danou osobu však takovýto zájem obtěžuje, neboť narušuje jeho soukromí a může způsobovat dokonce strach a obavy. Takovéto aktivity ovlivňují kvalitu „pronásledovaného“ člověka a ohrožují jeho bezpečnost.¹¹¹

Pro rozpoznávání stalkingu je nutná pečlivá evidence všech projevů, které oběť vnímá jako pronásledování. Tomu, že se jedná skutečně o stalking, nasvědčuje to, že aktivity stalkerou jsou jednostranné a dochází k nim i v tom případě, že oběť srozumitelně a jasně vyjádřila požadavek na ukončení nevyžádaných aktivit a nereaguje na pokusy o kontakt.

¹⁰⁹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: Sbirka zákonů, *Česká republika 2009*, částka 11, s. 436.

¹¹⁰ VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 259.

¹¹¹ *Psychoporadna* [online]. [cit. 7. března 2014]. Dostupné z: <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>

Jednotlivé aktivity stalkera se stupňují z hlediska frekvence i z hlediska závažnosti. Jeho postup lze vyhodnotit jako záměrný a úmyslný.¹¹²

Oběť musí dát stalkerovi přímo a jednoznačně najevo, že nemá o jeho projevy zájem. Musí se vyhnout schůzkám, odpovědím na maily, dopisy, zprávy. Je vhodné obrátit se na policii a vždy je nutné uchovat si všechny projevy a důkazy obtěžování. Velmi dobrým tahem je změnit své chování a zvyky (vyměnit kadeřníka, zvolit jiné trasy dopravy...). Mimo domov by se měla oběť pohybovat jen v doprovodu s dalším členem rodiny nebo s jinou důvěryhodnou osobou. Na svou obranu by oběť měla u sebe nosit prostředky pro svoji obranu (pepřový sprej, alarm, mobilní telefon). Zároveň by oběť neměla uveřejňovat své telefonní číslo atd.¹¹³

Terorismus

Velmi nebezpečným fenoménem násilné kriminality je též terorismus, jehož podstatou je politicky motivované užití násilí, jímž skupina prosazuje své cíle, kterých nemůže dosáhnout legálními cestami (separatistická, povstalecká hnutí, náboženský extremismus).

V posledních letech je věnováno též více pozornosti násilí v rodině. Nejčastěji je používáno vůči partnerovi (převážně vůči ženě), dětem nebo seniorům.¹¹⁴

Obecné a vědecké vnímání terorismu vykazuje značné rozdíly. Zatímco v masmédiích a v mezinárodní politice je označován terorismus jako iracionální strategie a jeho zástupci jsou démonizováni jako manifestace „zla“, pokouší se věda poskytnout hlubší hodnotící posudky. Co je pro jedny iracionální terorismus, je pro jiné heroický boj za svobodu.¹¹⁵

¹¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Nebezpečné pronásledování – Policejní akademie ČR v Praze*. [on-line]. [cit. 7. března 2014]. Dostupné z:

<http://www.spkcz/index.php?option=com_content&view=article&id=:stalking&catid=34:lanky&Itemid=57.html>.

¹¹³ *Psychoporadna* [online]. [cit. 7. března 2014]. Dostupné z:

<http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>

¹¹⁴ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. [cit. 1. března 2014]. Dostupný z <http://www.vsr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

¹¹⁵ BRONNER, S., SCHOTT, H. J., *Die Gewalt der Zeichen: Terrorismus als symbolisches Phänomen*. 3. vyd. Bamberg. 2012, s. 7.

5 FENOMENOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Psychologický slovník uvádí, že fenomenologie je „postup, v němž experimentální údaje jsou přijímány a nejsou dále analyzovány + prvotní shromáždění dat. Tzv. deskriptivní psychologie nebo věda o podstatách, která vychází ze zkušenosti a prožitků, z toho, že psychologické fenomény, resp. jevy, nejsou vědomím tvořeny, nýbrž bezprostředně dány.“¹¹⁶

Jedním z hlavních cílů kriminologie je popis kriminality jako sociálně patologického jevu. Kriminální fenomenologie se tímto problémem zabývá podrobněji. Fenomenologie zkoumá, která kriminalita se vyskytuje na určitém území, jak se vyvíjí v určitém časovém úseku (zda stoupá či klesá počet trestných činů) a rovněž zkoumá její strukturu. Výsledky tohoto zkoumání pak slouží k objasnění příčin kriminality a následně k vytváření vhodných forem trestní politiky. Pro lepší pochopení kriminální fenomenologie je třeba na úvod vyložit některé pojmy jako je stav, úroveň, struktura a dynamika kriminality.¹¹⁷

Stav kriminality – tímto pojmem se rozumí počet neboli kvantitativní charakteristika trestných činů, případně činů jinak trestných, které byly spáchány na určitém území státu, kraje, obce za určité časové období, zpravidla za jeden rok.

Úroveň (intenzita) kriminality vyjadřuje stav kriminality přepočtený na určitý počet obyvatelstva na určitém území. Vyjadřuje se v indexech na 10 000 nebo 100 000 obyvatel. Intenzita kriminality vyjadřuje objektivněji zatížení obyvatelstva kriminalitou na určitém území.

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{počet trestných činů}}{\text{počet obyvatel}} \times 10\,000 \text{ (100\,000)}^{118}$$

Struktura kriminality je dalším významným ukazatelem pro kriminologii. Znamená to rozložení kriminality podle různých hledisek. Struktura kriminality může být zkoumána ze zeměpisného hlediska, podle druhu kriminality, věku a pohlaví pachatele, případně podle toho, zda a v jaké míře se na kriminalitě podílejí recidivisté

¹¹⁶ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 163.

¹¹⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 123.

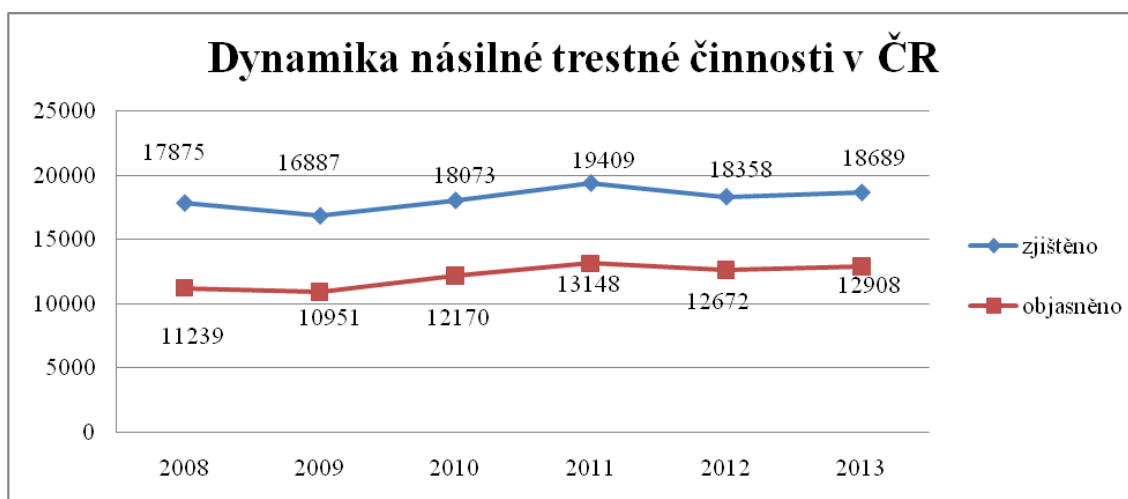
¹¹⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 19-20.

apod. Tyto údaje významně konkretizují poznatky o kriminalitě a umožňují ji lépe charakterizovat.

Dynamika kriminality se zabývá změnami ve stavu a struktuře kriminality během delšího časového období. V této souvislosti se pak uvádí, že kriminalita má sestupnou či vzestupnou tendenci nebo že stagnuje. Tyto trendy se pak kriminologové pokoušejí vysvětlit společenskými změnami ve společnosti. S tím souvisí i zkoumání vlivu a efektivity různých trestně-politických přístupů na kriminalitu.¹¹⁹

Graf č. 1

5.1 Dynamika násilné kriminality v letech 2008-2013

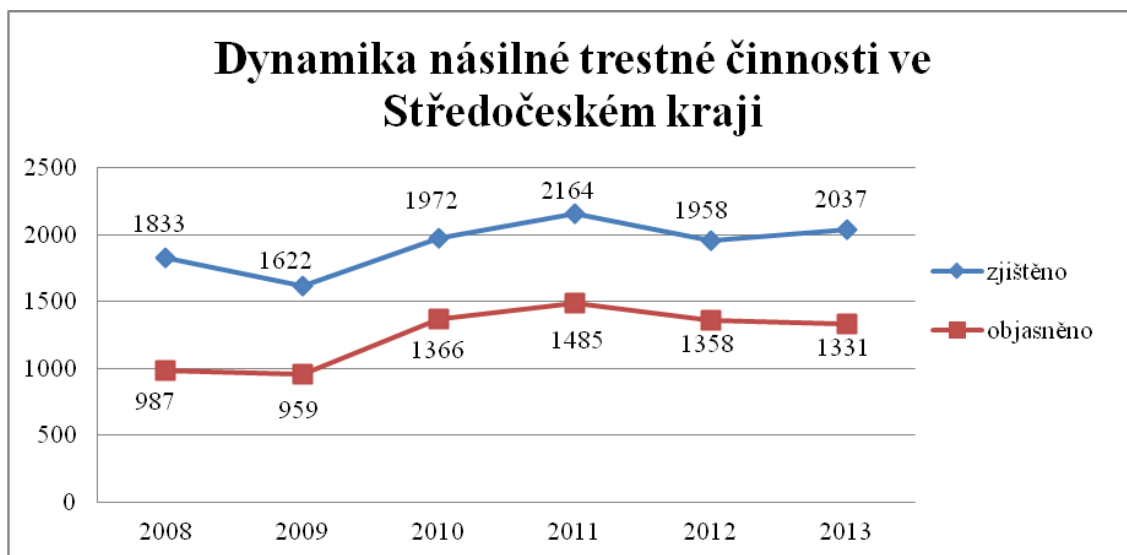
Z grafu lze vyčíst růst nebo pokles trestné činnosti v posledních pěti letech. Je zřejmé, že v roce 2008 bylo v celé republice zaznamenáno téměř 18 000 násilných trestných činů, zatímco v roce 2009 jde již o necelých 17 tisíc a v roce 2011 je zaznamenán nárůst okolo 19 tisíc násilných trestných činů. V roce 2012 je zaznamenán pokles téměř o celý 1 000 násilných trestných činů a v loňském roce násilná činnost nepatrně vzrostla.

Pokud jde o vývoj objasňenosti násilné kriminality, kopíruje křivka objasňenosti od roku 2009 křivku zjištěných násilných trestných činů. Objasňenost násilné kriminality byla v roce 2009 pouze 66,5 procenta, v roce 2011 se mírně zvýšila na 67,7 procent, v letech 2012 a 2013 byla objasněnou 69 procent. Objasňenost násilné kriminality dosahuje téměř dvojnásobku objasňenosti celkové kriminality. Je to zejména

¹¹⁹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005, s. 336.

proto, že oběti této trestné činnosti se dostávají do kontaktu s pachatelem a je zde daleko větší možnost pachatele popsat a později identifikovat za použití různých kriminalistických metod např. rekognice.¹²⁰

Graf č. 2

Z grafu lze vyčíst nejdříve pokles a poté růst, pak zase mírný pokles trestné činnosti v posledních pěti letech. Z grafu vyplývá, že v roce 2008 bylo ve Středočeském kraji zaznamenáno téměř 2 000 násilných trestných činů, zatímco v roce 2009 došlo k poklesu téměř o dvě stě a v roce 2010 je zaznamenán nárůst o 350 násilných trestných činů. V roce 2011 dochází opět k nárůstu počtu násilných trestných činů, a to na více jak 2 000. V roce 2012 došlo k poklesu a v loňském roce násilná činnost opět vzrostla.

Pokud jde o vývoj objasněnosti násilné kriminality ve Středočeském kraji, kopíruje taktéž křivka objasněnosti od roku 2008 křivku zjištěných násilných trestných činů. Objasněnost násilné kriminality byla v roce 2008 pouze 53,84 procenta, v roce 2009 59,12 procenta. V roce 2010 došlo ke zlepšení situace a objasněnost stoupla o více jak deset procent na 69,26 procenta. V roce 2011 a 2012 byla téměř shodná, a to 68,62 a 69,35 procenta. V loňském roce činila objasněnost v oblasti násilné trestné činnosti ve Středočeském kraji 65,34 procenta.

Dá se shrnout, že dynamika násilné kriminality ve Středočeském kraji v letech 2008 až 2013 téměř kopíruje dynamiku násilné kriminality v celé ČR.

¹²⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 120.

5.2 Vývoj kriminality v České republice a ve Středočeském kraji 2012-2013

Následující tabulka nám ukazuje vývoj jednotlivých násilných trestných činů během posledních dvou let v České republice a ve Středočeském kraji. Rok 2014 ještě zdaleka nemůžeme hodnotit, neboť jsme teprve na jeho začátku.

Tabulka č. 1

Násilná trestná činnost v letech 2012-2013¹²¹

Název	Česká republika				Středočeský kraj			
	Zjištěno		Objasněno		Zjištěno		Objasněno	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Vraždy	188	182	175	165	21	22	20	21
Zabití	2	0	2	0	0	0	0	0
Loupeže	3 283	2 961	1 585	1 559	305	272	126	113
Násilí proti úřední osobě	99	96	76	76	10	14	7	12
Úmyslné ublížení na zdraví	5 240	5 378	3 895	3 892	442	464	326	313
Nebezpečné vyhrožování	2 205	2 331	1 869	1 987	324	313	269	251
Nebezpečné pronásledování	485	520	349	380	51	59	37	41
Vydírání	1 472	1 442	1 160	1 117	142	144	106	103
Porušování domovní svobody	2 852	3 253	1 547	1 750	339	457	202	251
Celkem	15 826	16 163	10 658	10 926	1 634	1 745	1 093	1 105

V tabulce nejsou uvedeny všechny násilné trestné činy, ale pouze ty, které jsou uvedeny výše v této práci.

Porovnáme-li nárůst násilné kriminality v ČR a Středočeském kraji, je patrné, že v celé České republice násilná kriminalita mezi roky 2012 a 2013 mírně stoupla (o 2,1%), zatímco ve Středočeském kraji daleko více (o 6,4%).

¹²¹ Policie ČR: Prevence – Informační servis - statistiky [online]. [cit. 30. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012-2013.aspx>

Největší počet násilných trestných činů v roce 2012 tvoří v České republice úmyslné ublížení na zdraví, stejně tomu je i ve Středočeském kraji. Z tabulky vyplývá, že objasněnost násilných trestných činů je poměrně značná, nikdy však nedosahuje 100 %, což je asi nemožné. Nejméně trestných činů se objevilo v kolonce zabití, ve Středočeském kraji dokonce nedošlo ani k jednomu. Další skupinou, která se objevuje poměrně zřídka, je násilí proti úřední osobě.

V roce 2013 docházelo podle statistiky nejčastěji také k úmyslnému ublížení na zdraví, jak v celé republice, tak ve Středočeském kraji. Jen o málo méně bylo ve Středočeském kraji porušování domovní svobody. Nedošlo ani k jednomu zabití, ale vzrostl počet násilí proti úřední osobě.

Z tabulek vyplývá, že v roce 2013 dochází k poklesu počtu některých trestných činů. V České republice bylo např. v roce 2013 méně vražd, zabití, loupeží, násilí proti úřední osobě a vydírání. V některých případech je rozdíl v počtu trestných činů minimální, ale rozhodně je vidět v těchto oblastech mírný pokles. Naopak nepatrně vzrostl počet úmyslného ublížení na zdraví, nebezpečného vyhrožování, pronásledování a porušování domovní svobody.

Co se týká Středočeského kraje, je situace obdobná. V roce 2013 došlo k mírnému poklesu v počtu následujících trestných činů – loupež a vyhrožování. Naopak vzrostl počet vražd (o 1), násilí proti úřední osobě (o 4), úmyslné ublížení na zdraví (o 22), pronásledování (o 8), vydírání (o 2) a omezování osobní svobody (o 118).

Ve Středočeském kraji se loni stalo 24 vražd a pokusů vraždy. Je to o dvě více než v roce 2012. V této oblasti již od roku 2010 můžeme konstatovat stoprocentní objasněnost. Pod vlivem alkoholu a drog bylo spácháno 15 vražd. Ve dvou případech byl čin spáchán na úřední osobě, kdy jednou z nich byl policista při zákroku.¹²²

¹²² *Policie ČR: Útvary Policie ČR – Krajské ředitelství – Středočeský kraj - Zpravodajství* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sprava-stredoceskeho-kraje-zpravodajstvi-bilancni-tiskova-konference.aspx>

Tabulka č. 2

Indexy sledovaných trestných činů v roce 2013 v ČR a Středočeském kraji

Název	Indexy	
	Česká republika	Středočeský kraj
Vraždy	1,73	1,72
Zabití	0,00	0,00
Loupeže	28,16	21,26
Násilí proti úřední osobě	0,91	1,09
Úmyslné ublížení na zdraví	51,15	36,27
Nebezpečné vyhrožování	22,17	24,47
Nebezpečné pronásledování	4,95	4,61
Vydírání	13,72	11,26
Porušování domovní svobody	30,94	35,72
Celkem	153,73	136,40

Porovnáme-li indexy násilné kriminality v celé České republice a ve Středočeském kraji, dojdeme k závěru, že menší index násilné kriminality je ve Středočeském kraji u vražd (pouze 0,01), u nebezpečného pronásledování (0,34) a vydírání (2,46). Poměrně nižší index je u loupeží (o 6,90), ještě nižší u úmyslného ublížení na zdraví (činí 14,88).

Naopak vyšší index má ve Středočeském kraji trestný čin násilí proti úřední osobě. Rozdíl je ale nepatrný (0,18). Nepatrně vyšší index se objevuje u nebezpečného vyhrožování (o 2,30). Vyšší rozdíl oproti České republice je v indexu se objevuje u porušování domovní svobody (o 4,78).

Z tabulky vyplývá, že některé indexy ve Středočeském kraji jsou nižší, některé vyšší, ale rozdíly nejsou tak markantní, abychom mohli říci, že zločinnost ve Středočeském kraji v porovnání s Českou republikou je enormní. Navíc celkově je index násilné kriminality ve Středočeském kraji nižší než index v celé ČR a to o 17,3.

6 ETIOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Slovník cizích slov i Psychologický slovník vysvětlují pojem etiologie zcela shodně, a to že etiologie je “nauka o původu a příčinách nemocí.”¹²³ V našem případě se pak jedná o původu a příčinách násilné kriminality.

Kořeny násilí, a tedy i násilné kriminality spočívají již v kulturních tradicích a životním stylu každé společnosti. Vzhledem k tomu, že se společnost mění, mění se i dříve vyznávané hodnoty. Agresivita roste při nějakém nedostatku nebo při pocitu ohrožení. V současné době se preferuje pojetí, které hodnotí agresivitu ne jako vrozený pud, ale jako vlastnost získanou, popř. naučenou.¹²⁴

Násilí je podmíněno sociálně, kulturně, politicky, ekonomicky, psychologicky a fyziologicky. Pokud si všechny tyto podmínky zjednodušíme, lze vyčlenit dvě nejdůležitější skupiny etiologických činitelů. V první řadě je to vliv rodiny, v níž dítě žije a vyrůstá. Agresivní chování vyplývá především z napodobování. Neméně důležité jsou i normy chování platné ve společnosti jako celku. Velmi záleží na tom, jak společnost hodnotí násilí. Současně s tím je uznávána celá řada dalších činitelů, mezi něž patří např.: ekonomická nerovnost, otázky spojené s kulturní dezintegrací, postoje rasové nerovnosti, biologické a osobnostní faktory, abúzus návykových látek (především alkoholu), některé faktory duševních chorob a vliv masmédií.¹²⁵

Vysoká míra násilné trestné činnosti bývá spojována s výraznější nerovnoprávností. Zvyšuje se napětí mezi snahou lidí a skutečnou situací. Toto napětí může vyvolávat frustrace a velkou potřebu ukořistit žádoucí předměty nebo postavení. Všechny tyto faktory mohou vést až k trestné činnosti.

Nezaměstnanost je dalším faktorem, který může vést k trestné činnosti. Bývá pocíťována jako určitá ztráta, která představuje ohrožení vlastní budoucnosti. Vyvolává napětí, úzkost, strach, zoufalství, občas i deprese. Reakcí na tuto situaci bývá vztek a zlost. Nezaměstnaný pak hledá viníka. Nezaměstnanost podmiňuje a posiluje i různé varianty sociálně patologického chování.

¹²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 144, 150.

¹²⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 294.

¹²⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 194, 295.

V souvislosti s nezaměstnaností pak dochází k nárůstu kriminality, především majetkového charakteru a násilných trestných činů spáchaných převážně pod vlivem alkoholu.¹²⁶

V poslední době bývá často diskutována úloha médií. Stává se tak především při spoluvytváření atmosféry strachu ze zločinnosti prostřednictvím nadměrné prezentace násilí. Tištěná média se pak věnují především senzačním případům.

Zpravodajství je ale často vzdáleno skutečnosti. Chybí především pohled na příčiny páchaní trestných činů a zobrazení následků trestného činu očima oběti. Občané pak násilí sice verbálně odmítají, ale zároveň jsou jím fascinováni a považují je za napínavé a zajímavé.¹²⁷

Násilí televizní, či násilí v televizi (violence in television) označuje Psychologický slovník jako „brutální a drastické výjevy, které bývají součástí thrillerů a akčních filmů.“ Tento termín se stává velmi často předmětem psychologických výzkumů. Některé potvrzují nežádoucí dopad na vznik či růst násilí, především u mladistvých. Zdá se být jisté, že televizní násilí má zhoubný dopad především na psychicky či sociálně disponované jedince, kteří trpí deprivací nebo u nichž byla zanedbána výchova.¹²⁸

Velmi často diskutovanou otázkou zůstává, zda časté zobrazování násilí v televizi působí na chování diváků stimulačně či přináší preventivní efekt. Bohužel na tuto otázku neexistuje jednoznačná odpověď. Prokazatelné je, že mediální prezentace násilné trestné činnosti působí jako kriminogenní faktor z hlediska napodobování způsobu provedení trestného činu. Rizika častého zobrazování násilí jsou nesporná ve vztahu k dětem, neboť u nich může vzniknout domněnka, že násilí je běžnou formou chování a to přispívá k citové otupělosti, především pak k následkům agrese v běžném denním životě.¹²⁹

K rozšířeným formám masmédií patří bezesporu internet. I použitím tohoto prostředku může docházet k trestné činnosti. Mluví se o kyberšikaně. Kyberšikanu (cyberbullying) definujeme jako „zneužití informačních komunikačních technologií,

¹²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, 2004, s. 19.

¹²⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 295.

¹²⁸ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 342-343.

¹²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 295-296.

zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.“ Je to tedy jedna z forem šikany.

Ve virtuálním světě vystupují lidé velmi často anonymně, mohou komunikovat, aniž by byli zatíženi společenskými rolemi, svými fyzickými nedostatky, psychickými bloky plynoucími z osobního kontaktu s lidmi, mohou vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechtějí, mohou komunikaci snadno ukončit. To jsou jen některé z možností, které nám technologie nabízejí.¹³⁰

Mezi nejčastější projevy kyberšikany patří zasílání urážlivých a zastrašujících zpráv nebo pomluv, pořizování zvukových záznamů, videí či fotografií s cílem uveřejnit je a tím poškodit vybranou osobu. Často dochází též k vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají nebo ponižují konkrétní osobu. Může docházet také k zneužívání cizího účtu – mluví se o tzv. krádeži identity. K dalším projevům patří odhalování cizích tajemství, vydírání pomocí mobilního telefonu nebo internetu, obtěžování a pronásledování neustálým voláním, psáním zpráv či pouhým prozváněním.¹³¹

¹³⁰ *E-bezpečí: Nebezpečné komunikační prostředky* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

¹³¹ *Policie ČR: Aktuality 2011* [online]. [cit. 6. března 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>

7 PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Téma prevence násilné kriminality, nebo kriminality vůbec je velmi obsáhlé, ale v současné době velmi potřebné. Zabývají se jím různá ministerstva, krajské a městské úřady, školy atd. O významu prevence v současné době nemůže být pochyb. Dozvídáme se o ní ze sdělovacích prostředků – ať už z televize, rozhlasu, či tisku. Mnohé informace nacházíme na internetu.

Prevence znamená „předcházení nežádoucím jevům, nehodám, úrazům, nemocem. aj. Rozlišuje se prevence primární, sekundární a terciární.“¹³²

Prevence neboli také předcházení kriminality, vzniklo z latinského slova *praeventus*, což znamená zákrok předem. V našem slova smyslu se jedná především o snahu, aby v budoucnu nedocházelo k páchání násilné trestné činnosti. Do kriminální prevence spadají všechny nerepresivní aktivity směřující k předcházení páchání trestné činnosti. Patří sem také aktivity, které se zaměřují na snižování trestné činnosti a jejich výskytu. Pod prevencí kriminality jsou také zahrnuta opatření, jejichž důsledkem je snižování závažnosti a rozsahu kriminality, ať již pomocí omezování kriminogenních příležitostí nebo působením na potencionální pachatele a oběti. Cílem prevence je snaha neutralizovat trestnou činnost již před jejím započatím.¹³³

Prevence je zaměřena nejen na potencionální pachatele, ale také na jejich oběti. Hlavním smyslem prevence, zvláště pak prevence násilné povahy, je zajištění pocitu relativního bezpečí občanům, zbavení je pocitu strachu před zločinností.¹³⁴

U násilné kriminality jsou možnosti prevence omezené. Důvodem jsou především charakteristické zvláštnosti pachatelů trestných činů (většinou jde o osoby s nízkou inteligencí, podprůměrným vzděláním, s psychopatologickými rysy osobnosti) a skutečnost, že velká část násilných trestných činů není předem naplánována (jsou provedeny spíše spontánně a často pod vlivem - požití alkoholu nebo drog).

Prevenici můžeme tak rozdělit na sociální (lepší využívání volného času, boj proti alkoholismu a požívání drog, přísnější tresty pro recidivisty...), situační

¹³² HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 450.

¹³³ VICHLENDÁ, M., BAREŠ, L. *Prevence kriminality*. Praha, 2008, s. 9.

¹³⁴ OSMANČÍK, O. a kol. *Násilná kriminalita*. Praha, 1992, s. 62.

(přehlednost veřejných prostranství, kamerový systém, vyšší počet policejních hlídek...), viktimologické (informování o způsobu chování v mezních situacích).¹³⁵

Sociální prevence obsahuje opatření spíše obecnějšího charakteru. Velkou důležitost má v této souvislosti potírání alkoholismu. Podnapilost pachatele nebo oběti ovlivňuje vznik konfliktů a odstraňuje zábrany vůči škodlivým rozhodnutím. Zjednodušeně se dá říci, že prevence násilné kriminality je do značné míry shodná s bojem proti alkoholismu a požívání drog.

Velký význam má i to, zda je veřejnost schopna a ochotna všimnout si narušených mezilidských vztahů a včas rozpoznat narůstající krize. Složitějším problémem v této oblasti je pak domácí násilí.

Je třeba zdůrazňovat smírné regulování konfliktů, řešení výměny názorů pomocí argumentací. Značnou roli zde hrají také masmédiá. Měla by zvýrazňovat hranice mezi dovoleným a nedovoleným chováním.¹³⁶

Sociální prevence je prevencí veškerých sociálně patologických jevů včetně kriminality. Vychází z předpokladu, že s kriminalitou nejde bojovat, pokud neodhalíme detailně příčiny a nepokusíme se o jejich odstranění. Centrem se stává pachatel a veškeré faktory, které vedou pachatele k páčání trestné činnosti. Sociální prevence klade důraz na působení prostředí, ve kterém člověk žije. Někteří odborníci označují tuto prevenci jako vývojovou, protože je z toho více patrné, že cílem je příznivě zasáhnout do průběhu jedincova života za účelem oslabit rizikové vlivy a naopak posílit ty ochranné. Tyto praktiky mají největší efekt v raném období života jedince, kdy se teprve utváří osobnost člověka. Z tohoto důvodu je nejvíce preventivních programů určeno dětem a mládeži ve školách, zájmových organizacích apod.¹³⁷

Sociální prevence spočívá především „ve vytváření příznivých společenských podmínek v oblasti ekonomické, sociální, kulturní, výchovně-vzdělávací, v oblasti zaměstnanosti, bydlení, podmínek pro využití volného času, růstu životní úrovně, duchovního rozvoje, humanizaci a zkvalitňování způsobu života společnosti jako celku, sociálních skupin, jakož i pro socializaci a sociální integraci každého jednotlivce.“

¹³⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 134.

¹³⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 297-298.

¹³⁷ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. Praha, 2010, s. 186.

Sociální prevence by tedy měla být zaměřena na změnu nepříznivých společenských, ekonomických, kulturních a dalších podmínek života jedince. Jde především o to, aby se člověk nestal pachatelem trestné činnosti nebo aby v ní nepokračoval.¹³⁸

Situační prevence je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pachatele. Tato teorie vychází z poznatků, že určité druhy kriminality a jiných sociálně-patologických jevů mají své časové a prostorové zákonitosti. Potencionální pachatel zvažuje klady a zápory zamýšleného činu, a pokud zjistí, že námaha a riziko s tím spojené jsou větší než očekávaný prospěch, upustí od svého záměru.¹³⁹

Situační prevence nezkoumá pachatele ani jeho osobnost, ale pouze samotný trestný čin a okolnosti, za kterých byl spáchán. Prevence kriminality spočívá v tom, že se změní struktura okolností, za nichž je čin páchán, a tak se páchání trestných činů stane buď zcela nemožným, nebo alespoň značně komplikovaným.¹⁴⁰

Opatření situační prevence mají především technický charakter. Lze je rozdělit do pěti základních skupin. Jedná se především o zvýšení ochrany objektů, osob a věcí (hlídací psi, hlídači, bezpečnostní zámky...). Lze také přemístit ohrožené věci na bezpečnější místo (sejfy, trezory...). Je vhodné ztížit přístup k prostředkům, které se hodí k páchání trestné činnosti (prodej střelných zbraní, kontroly na letištích, klíče pod rohožkou...). Další skupinu tvoří zmenšení očekávaného prospěchu z trestné činnosti a zvýšení rizika pro pachatele (registrace jízdních kol, elektronické etikety, označování bankovek...). V neposlední řadě je potřeba zmínit zlepšení dohledu nad místem, které je vhodné k páchání trestné činnosti (kamerový systém, soukromé hlídací služby, aktivity pořádkových služeb policie...)¹⁴¹

Důsledkem použití strategie situační prevence je omezování kriminogenních situací a zvyšování pravděpodobnosti odhalení a dopadení pachatele. A naopak od sociální prevence se situační kriminální prevence liší v tom, že se soustřeďuje

¹³⁸ HOLCR, K. *Kriminologie*. Praha, 2009, s. 173.

¹³⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 180-181.

¹⁴⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. Praha, 2010, s. 188-192.

¹⁴¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 182-183.

na samotný trestný čin a ne na osobu pachatele a na modifikaci příčin kriminality. Jedná se o tzv. přímou strategii prevence kriminality.¹⁴²

Situační prevence má určitě své klady, proto je preferována před prevencí sociální. Její zavádění je rychlejší a jednodušší, často je také levnější. Výsledky jsou potom bezprostřednější a zřetelnější. Účinnost programů situační prevence je snadněji ověřitelná. Na druhé straně je často pouze krátkodobá nebo vede k přesunu kriminality. Ten může mít pět forem: teritoriální přesun, časový či funkční, přesun v taktice a přesun v objektu. Vznikají zde i některá rizika, např. napětí mezi zájmem na zajištění práva občanů nebezpečnost a zájmem na co nejširší ochraně všech lidských a občanských práv.¹⁴³

Viktimologická prevence je druhem specificky orientované prevence kriminality, jejíž hlavním cílem je, aby se člověk nestal obětí trestného činu.¹⁴⁴

Viktimologická prevence se zaměřuje na činnost osvětovou a poradenskou. Jedná se především o to, aby lidem byly vštípeny obecné a speciální zásady jejich ochrany. Osvětová činnost se zaměřuje na to, jak se lidé mají chovat, aby ochránili sebe a svůj majetek, aby jej zbytečně nevystavovali nebezpečí napadení. Na druhé straně se osvětová činnost zabývá i tím, jak se má napadený chovat během útoku i po něm. Patří sem i výcvikové kurzy psychologické a fyzické sebeobrany, terapeutické a rehabilitační zacházení po útoku i prevenci orientované na nebezpečí recidivy.¹⁴⁵

Cílem prevence viktinnosti je, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Tento druh prevence je založen na konceptech bezpečného a diferencovaného chování s ohledem na různé kriminální situace a také na psychické připravenosti osob. V praxi se jedná především o skupinové a také individuální psychologické, zdravotní a právní poradenství, též je nutný trénink v obranných strategiích. Je nutné též propagovat technické možnosti ochrany před trestnou činností. Prevence viktinnosti by také neměla

¹⁴² VICHLENDÁ, M., BAREŠ, L. *Prevence kriminality*. Praha, 2008, s. 16 – 17.

¹⁴³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 187-188.

¹⁴⁴ HOLCR, K. *Kriminologie*. Praha, 2009, s. 174.

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 188.

opomíjet přípravu lidí na osvojení si a uplatňování preventivních opatření, která snižují rizika viktimizace.¹⁴⁶

Podstatou viktimologické prevence je tak především její informační moment.

Širší veřejnost je nutné informovat o tom, jak se vyvarovat nebezpečí napadení. K účinnější ochraně potenciálních obětí je doporučeno zařazovat podrobnější informace v rámci vzdělávání učitelů, lékařů a právníků. Jedná se především o problematiku viktimizace zejména dětí, žen a starých lidí.¹⁴⁷

Podle toho, komu jsou preventivní aktivity adresovány, rozeznáváme prevenci primární, sekundární a terciární.¹⁴⁸

Primární prevence znamená „předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci; je buď nespécifická, která podporuje žádoucí formy chování obecně, nebo specifická, zaměřená proti konkrétnímu riziku; např. předcházení prvnímu kontaktu jedince s drogou, zdravotní výchova ve školách, např. pomocí besed, peer-programů, příruček, plakátů apod.“¹⁴⁹

Preventivní aktivity jsou u primární prevence zaměřeny na veškeré obyvatelstvo, nebo na některé skupiny obyvatel, např. mládež, ženy, menšiny. Tato prevence působí plošně, tedy na každého. Pomocí politiky (hospodářské, sociální, kulturní, právní aj.) se snaží působit na příčiny kriminality.¹⁵⁰

Opatření primární prevence můžeme shrnout to tří úrovní:

- *sociální* (výchova, vzdělání, zaměstnanost aj.),
- *situační* (nestavět velká sídliště, která jsou ideální pro páčání kriminality, zrušení vkladních knížek na doručitele aj.),

¹⁴⁶ PROTIVINSKÝ, M. *Prevence kriminality*. Praha, 1999, s. 8.

¹⁴⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 300.

¹⁴⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 189.

¹⁴⁹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 450.

¹⁵⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 189.

- *viktimologická* (informování veřejnosti nebo konkrétních skupin před určitým nebezpečím, např. nájezdy kapsářů, kde je srovnání většího počtu obyvatel, nájezdy zlodějů při zcizení věcí z vozidel u velkých motoristických akcích apod.).¹⁵¹

Největší uplatnění primární prevence je v oblasti sociální. Jedná se především o opatření, která se snaží o dosažení vyšší kvality života společnosti, tedy všech občanů, ať už státu, kraje nebo města. To má nepřímý význam i pro snižování kriminogenních faktorů. Součástí těchto opatření jsou i aktivity poradenské a osvětové, vzdělávací a výchovné, které jsou zaměřené na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže.¹⁵²

Sekundární prevence je orientována na potenciální pachatele, potenciální oběti a na kriminogenní situace. Tato prevence je určena především pro kriminálně rizikové skupiny – např. pro děti bez dozoru, záškoláky, alkoholiky a narkomany, žebráky, bezdomovce apod. Patří sem i práce terénních pracovníků – asistentů, kteří se pohybují mezi takovými lidmi v jejich přirozeném prostředí (ulice, diskotéky, kluby, herny...)¹⁵³

Sekundární prevence se zabývá též kriminogenními situacemi (nebezpečné křižovatky, autobusová nádraží, vlaková nádraží, nádražní haly aj.). Pokud se má sekundární prevence zdárně rozvíjet, je nutné včasné zjištění rizikových oblastí, takových, kde hrozí, či už je vysoká kriminalita. Sekundární prevence se snaží dosáhnout intervence dříve, než dojde ke spáchání trestného činu. Preventivní opatření z oblasti sekundární prevence se týkají především dětí a mládeže. Velmi často se jedná o smysluplné využívání volného času, z čehož vyplývá, že významnou roli při zajišťování problémových situací hraje škola.¹⁵⁴

Stejně jako u primární prevence budou také zde uplatněna opatření sociální, situační a viktimologické prevence:

- *sociální* (např. zaměstnanost v určitém regionu),

- *situační* (osvětlení určitého tmavého prostranství, zamřížování výlohy, instalace bezpečnostních kamer apod.),

¹⁵¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 90.

¹⁵² BOUŘA, V., *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava, 2007, s. 86.

¹⁵³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 190.

¹⁵⁴ VICHLENDÁ, M., BAREŠ, L. *Prevence kriminality*. Praha, 2008, s. 23.

- *viktimologická* (informování konkrétních věkových skupin o možném nebezpečí).¹⁵⁵

Terciární prevence je „zaměřená na jedince, u nichž se už negativní jev projevil, snaha o zmírnění následků problémového jevu; např. snaha zabránit recidivě protizákonného jednání u mladistvých delikventů; může mít podobu tzv. cesty menšího zla (např. metadonový program, heroinové kliniky, výměny injekčních jehel toxikomanům nebo zajištění jejich zdravotních prohlídek.“¹⁵⁶

Terciární prevence je zaměřena především na to, aby se předešlo recidivě u pachatele, ale i u oběti. Předpokladem je, že už k trestnému činu došlo. U oběti jde o poskytnutí potřebné pomoci, rady, o napravení následků trestného činu. U pachatelů se pak jedná o jejich sociální reintegraci, kterou se zabývá penologie.¹⁵⁷

Terciární prevence bývá také nazývána „prevencí postdeliktů“. Spočívá totiž v resocializaci kriminálně narušených osob (např. se jedná o rodinné či sociální poradenství, pomoc při získání bydlení, pracovního místa, popř. rekvalifikace apod.).¹⁵⁸

Systém prevence kriminality v ČR

Po sametové revoluce v r. 1989 dochází k obrovskému nárůstu kriminality, a proto vzniká požadavek, aby vznikly Výbory prevence kriminality jako meziresortní orgány, aby byly zřízeny při zastupitelstvech měst nejvíce ohrožených a aby tyto výbory připravily preventivní programy.

Až v roce 1993 rozhodla česká vláda, že bude zpracován program sociální prevence a prevence kriminality (usnesení č. 22/1993) a až na konci roku bylo rozhodnuto, že vznikne Republikový výbor pro prevenci kriminality (usnesení č. 617/1993). Tento výbor pracuje při ministerstvu vnitra. Ve výboru je zastoupeno

¹⁵⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 90.

¹⁵⁶ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha, 2004, s. 450.

¹⁵⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 191.

¹⁵⁸ PROTIVINSKÝ, M. *Prevence kriminality*. Praha, 1999, s. 8.

především ministerstvo obrany, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra a zdravotnictví a jeho předsedou se stal ministr vnitra.¹⁵⁹

Systém prevence kriminality v České republice se skládá z resortních programů, které vycházejí z působnosti ústředních orgánů státní správy. Dále se jedná o preventivní programy měst a obcí, preventivní aktivity bezpečnostních složek a programy nevládních a charitativních organizací. Posledně jmenované mohou poskytnout materiální pomoc (např. Červený kříž, ADRA, Česká katolická charita...), sociální pomoc (azylové domy...) nebo poradenskou péči. Nedílnou součástí prevence jsou i preventivní aktivity podnikatelských subjektů – např. pojišťoven, bank...¹⁶⁰

Programy prevence vychází především z teze, že problémy s kriminalitou musí být řešeny především v prostředí, ve kterém vznikají, a základní podmínkou účinnosti je konkrétnost. Republikový výbor má především koordinovat činnost příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality. Jeho povinností je též spolupráce s občanskými iniciativami a hnutími, církvemi a masmédií. Výbor má též vypracovávat a realizovat projekty a programy prevence a následně posuzovat účinnost těchto preventivních programů. V neposlední řadě musí výsledky těchto posudků předkládat vládě České republiky.¹⁶¹

Systém organizace prevence kriminality v České republice probíhá:

Na meziresortní úrovni – hlavním cíl spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecné kriminality, popř. ve vytváření nových preventivních činností jednotlivých resortů, které jsou zastoupeny v Republikovém výboru pro prevenci kriminality,

Na resortní úrovni – to jsou programy, které vycházejí z působnosti jednotlivých ministerstev a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy,

Na místní úrovni – do této oblasti jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace atd., které působí v jednotlivých obcích. Hlavním úkolem je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence. Jedná se o to,

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 191-192.

¹⁶⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 92.

¹⁶¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004, s. 192.

že tyto orgány nejlépe znají místní situaci, potřeby lidí a své možnosti. V rámci systému prevence kriminality mají významnou roli i instituce na krajské úrovni.¹⁶²

Středočeský kraj neměl žádný strategický dokument, který by určoval politiku v oblasti prevence kriminality, od roku 2008. 27.1.2014 schválila Rada Středočeského kraje Konceptci prevence kriminality na období 2014 – 2016.

„Cílem koncepce prevence kriminality je určit si dlouhodobé i aktuální úkoly pro boj s kriminalitou na území našeho kraje. Schválení radními a následně i zastupiteli kraje je nezbytnou podmínkou pro případné čerpání účelové dotace v rámci Programu prevence kriminality na rok 2014 vyhlášeného Ministerstvem vnitra ČR. Očekávám, že se nám podaří získat peníze na projekty, které pomohou preventivně působit v oblastech, ve kterých nám hrozí největší riziko růstu kriminality,“ řekl hejtman Středočeského kraje Josef Řihák.

V roce 2013 byla vytvořena Pracovní skupina prevence kriminality jako poradní orgán, který bude úzce spolupracovat s hejtmanem Josefem Řihákem. Tuto skupinu povede předseda Milan Fára. Pod jeho vedením byly stanoveny priority týkající se oblasti prevence, na které se kraj zaměří v následujících třech letech.

K nejdůležitějším cílům budou rozhodně patřit konkrétní systémová a funkční opatření, která povedou ke snížení trestné činnosti a zvýšení pocitu bezpečí občanů na území Středočeského kraje. Bude posílena spolupráce s Policií České republiky. V minulosti již došlo ke zvýšení počtu policistů. Na řadě míst se zvyšuje kriminalita (Praha), a proto je nutné zaměřit se na tuto oblast.¹⁶³

Město Příbram

V loňském roce město Příbram žádalo Ministerstvo vnitra o dotace v oblasti prevence kriminality na 5 projektů. Jeden z pěti projektů byl z oblasti situační prevence

¹⁶² *Prevence kriminality v České republice : Úvod* [online]. [cit. 15. března 2014]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>

¹⁶³ *Středočeský kraj : Aktuality* [online]. [cit. 15. března 2014]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/aktuality/stredocesky-kraj-ma-po-peti-letech-opet-koncepci-prevence-kriminality.htm?pg=1>

(projekt „Osvětlení rizikového místa“). V rámci tohoto projektu byly vybudovány 4 nové lampy v rizikové lokalitě.

Ostatní projekty zasahovali do oblasti sociální prevence. Jejich cílem je snížit kriminalitu ve městě a zvýšit subjektivní pocit bezpečí občanů.

Město získalo dotace na projekty zaměřené na komplexní práci s rodinami, v nichž je riziko výskytu kriminálního chování. Z hodnocení vyplývá přínos pro rodiny zařazené do tohoto projektu, s kterými se celoročně pracovalo především v rámci tzv. rodičovských skupin.

Jeden z projektů byl věnován příbramským seniorům. Jednalo se o projekt „Senioři v ohrožení“. Zahrnoval základy sebeobrany.¹⁶⁴

K dalšímu zlepšení bezpečnostní situace ve městě připravuje v současné době manažer prevence kriminality Městské policie Příbram - Program prevence kriminality pro rok 2014. V jeho rámci budou realizovány další projekty z oblasti sociální prevence.

Ve dvou z nich bude navázáno na úspěšné programy z předchozích let (Sdílení a Letní prázdninový pobyt pro děti se specifickými problémy) a další dva nové projekty budou zaměřeny na intervenci v rizikových lokalitách, včetně maximální eliminace sociálního vyloučení. Město dále plánuje zaměstnat v rámci Městské policie dva asistenty prevence kriminality.¹⁶⁵

Další preventivní opatření

Někteří lidé poukazují na to, že by bylo dobré posílit pravomoci policistů a zlepšit komunikaci mezi nimi a občany. Na druhé straně by lidé přivítali větší informovanost, např. formou besed s členy Policie ČR. Měla by se zlepšit i spolupráce policistů s různými organizacemi.

Všichni si uvědomujeme, že prevence je velmi důležitá již od útlého věku. Proto každá škola má vypracovaný svůj „Minimální preventivní program“. V těchto

¹⁶⁴ *M.pribramsko.eu : Městský program prevence kriminality* [online]. [cit. 15. března 2014]. Dostupné z: <http://m.pribramsko.eu/detail.php?ID=5211>

¹⁶⁵ *Parlamentní listy : Příbram Bezpečnostní situace ve městě není dramatická* [online]. [cit. 15. března 2014]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/obce-volicum/Pribram-Bezpecnostni-situace-ve-meste-neni-dramaticka-300413>

dokumentech se nejčastěji objevují aktivity, které vedou k smysluplnému naplnění volného času. Nejčastěji jsou to aktivity sportovního charakteru, různé kroužky – sportování, tvořivé, hudební. Zároveň jsou tam začleněny besedy se zástupci různých organizací, se spisovateli, lékaři, lektory etické výchovy, sportovci apod. Velmi často se v rámci těchto programů objevují návštěvy výstav, divadel apod. Všechny tyto činnosti vedou k tomu, aby mladí lidé získali chuť trávit svůj volný čas jinak než v partě lidí, které nic nebaví a kteří se o nic nezajímají.

Preventivní programy si tvoří i města. Mezi nejúspěšnější aktivity rozhodně patří besedy s dětmi s občany zavádění kamerového systému na tmavá místa, popř. na místa, kde se trestná činnost vyskytuje nejčastěji. Dalším preventivním opatřením už v některých městech je a jinde by mohla být např. akce „Fotbalem proti drogám“. Jde o to, že jsou mladí lidé „verbováni“ do různých klubů. Tím pádem mají méně volného času k toulání se, nicnedělání a získávají naprosto jiný pohled na život.

U starších občanů by to mohly být besedy na téma, jak se chránit před zloději nebo útočníky na ulici, v domě apod. Lidé slyší spoustu informací ve sdělovacích prostředcích, ale beseda „naživo“ je jistě nejúčinnější, neboť dochází k přímé výměně zkušeností, je to beseda pro nás o nás.

Dobré jsou zajisté i kurzy sebeobrany – ať už pro určitou skupinu lidí nebo napříč věkovými kategoriemi. Dobrý lektor přizpůsobí náplň hodiny svým klientům a hlavně je naučí to nejdůležitější, že se sebeobrana neslouží k tomu, abychom útočili, ale k tomu, abychom se ochránili, pokud to bude potřeba.

Jako prevenci by ale mohla sloužit i lepší péče o propuštěné vězně – jejich začlenění do běžného života. Mnozí se nemají kam vrátit, nemají práci a často se vracejí do nápravných zařízení. Bylo by jistě dobré vytvořit pro ně jakýsi přechod mezi nápravným zařízením a životem „na svobodě“. Je pravděpodobné, že některým by to pomohlo.

Jistě by se našla ještě řada preventivních opatření. Nejdůležitější je asi okolí, prostředí, ve kterém jedinci vyrůstají, a pak jsou to lidé, kteří mají vliv na vývoj jedinců. Každé smysluplné naplnění volného času vede určitě k tomu, že mladí lidé nemají čas na páčání trestné činnosti. Z toho vyplývá, že každý preventivní program i kdyby měl např. jen dva body, dva úkoly, má smysl.

8 VÝZKUMNÁ ČÁST

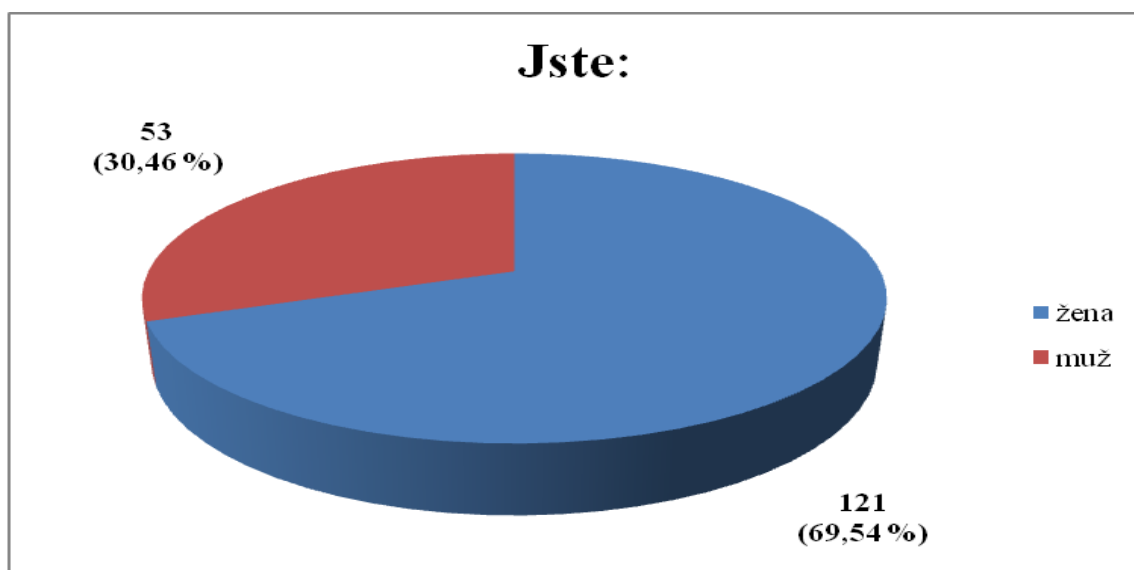
V průběhu měsíce února a března proběhlo dotazníkové šetření, které se týkalo násilné kriminality. Byli osloveni respondenti různých věkových kategorií, z venkova i z měst. Zajímalo nás, zda se ve svém okolí cítí bezpečně nebo naopak, zda se sami osobně setkali s násilnou kriminalitou a co si o tomto problému myslí.

V druhé části dotazníku jsme se pak zabývali tím, zda lidé považují téma násilné kriminality za aktuální problém a co má podle nich největší podíl na páchání násilných trestných činů.

Také nás zajímalo, zda jsou oslovení respondenti spokojeni s prací Policie ČR, popř. v čem by se její práce mohla změnit. V posledních dvou dotazech jsme pak zjišťovali, který násilný trestný čin je nejzávažnější a ze které násilné trestné činnosti mají lidé největší obavy.

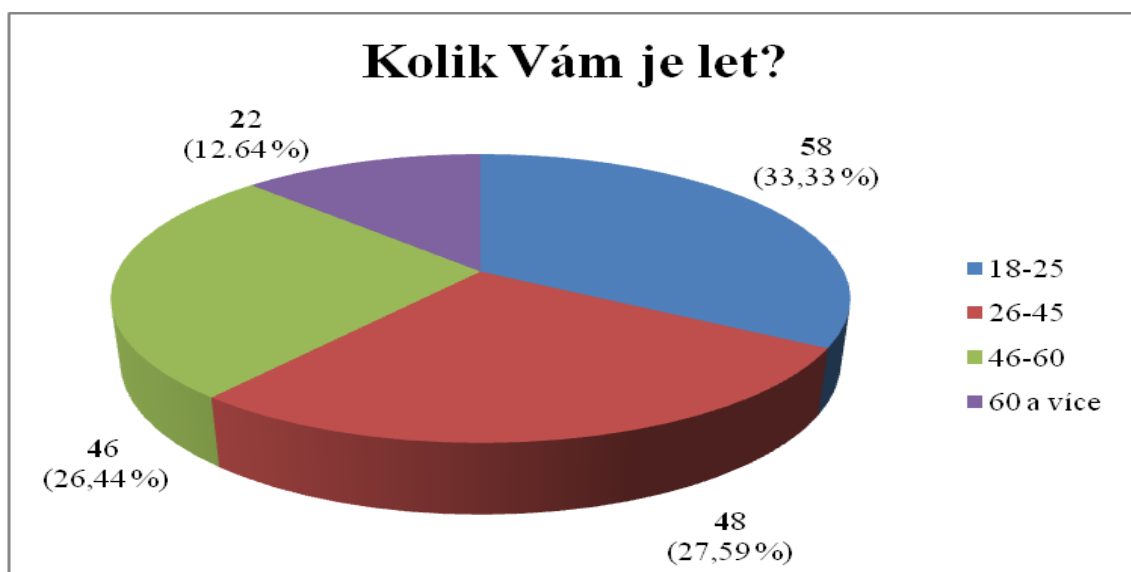
Celkem se sešlo 187 dotazníků, 13 z nich však muselo být vyřazeno, protože některé odpovědi nebyly v pořádku, většinou z důvodu špatného pochopení zadání otázek, nebo byly zcela vynechány.

Graf č. 3

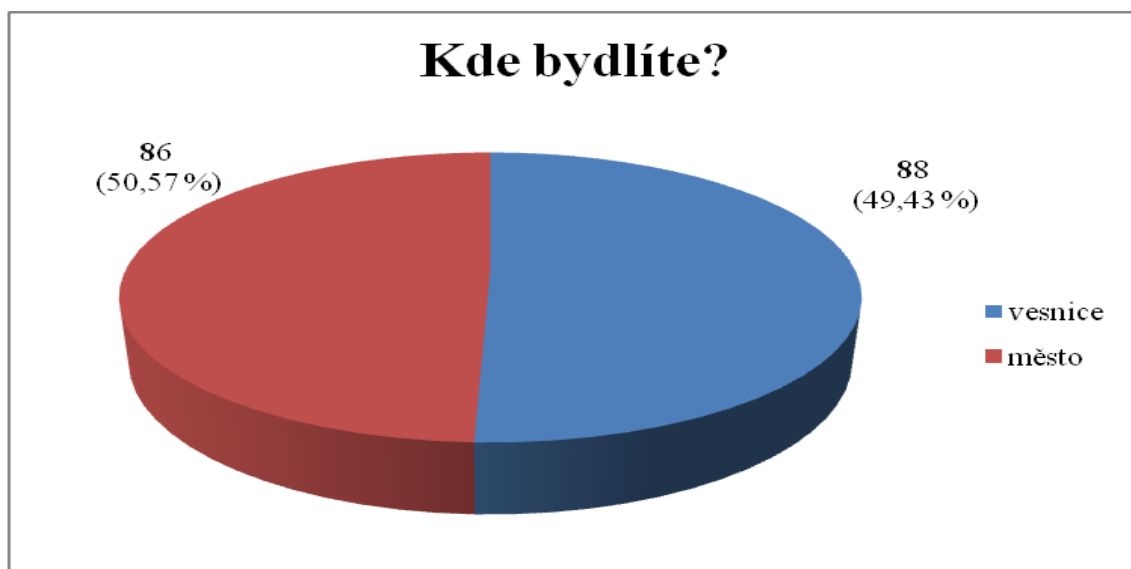
Analýzou první otázky dotazníku jsme zjišťovali, kolik respondentů je ženského a kolik mužského pohlaví. Z grafu vyplývá, že dotazníkového šetření se zúčastnilo 121 žen (69, 54 %) a 53 mužů (30,46 %), což je zhruba 2x méně.

Graf č.4

Druhý dotaz byl směřován na věk respondentů. Je logické, že nejmladších 18-25 let – bylo nejvíce, tedy 58 (33,33 %). 26-45 letých bylo 48 (27,59 %). Respondenti, kterým je 46-60, se podíleli na výzkumu 26,44 %, bylo jich 46 a nejstarších respondentů bylo 12,64 %, tedy 22.

Graf č. 5

I když to nebylo prvoplánové, podařilo se nám zjistit, že lidí z venkova a lidí z měst bylo zhruba stejně. Na venkově žije 88 oslovených respondentů (50,57 %), zatímco ve městě bydlí 86 lidí (49,43 %), kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

Graf č. 6

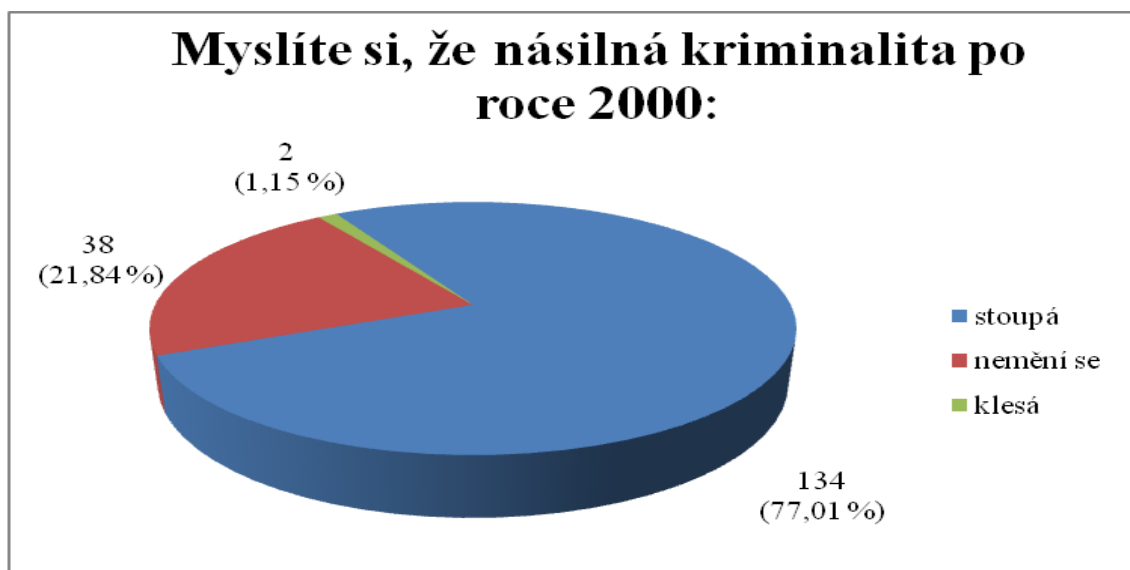
Zajímavý je určitě výsledek čtvrté otázky, tedy zda se lidé v místě svého bydliště cítí bezpečně či nikoli. Ačkoli se v poslední době mluví o vzrůstající kriminalitě, která se stěhuje z velkých měst na menší, dokonce i na venkov, odpověděla většina respondentů, tedy 130 (74,71%), že se v místě svého bydliště cítí bezpečně. Pouze 25,29 % (44 lidí) cítí, že nežijí v úplně bezpečném prostředí.

Graf č. 7

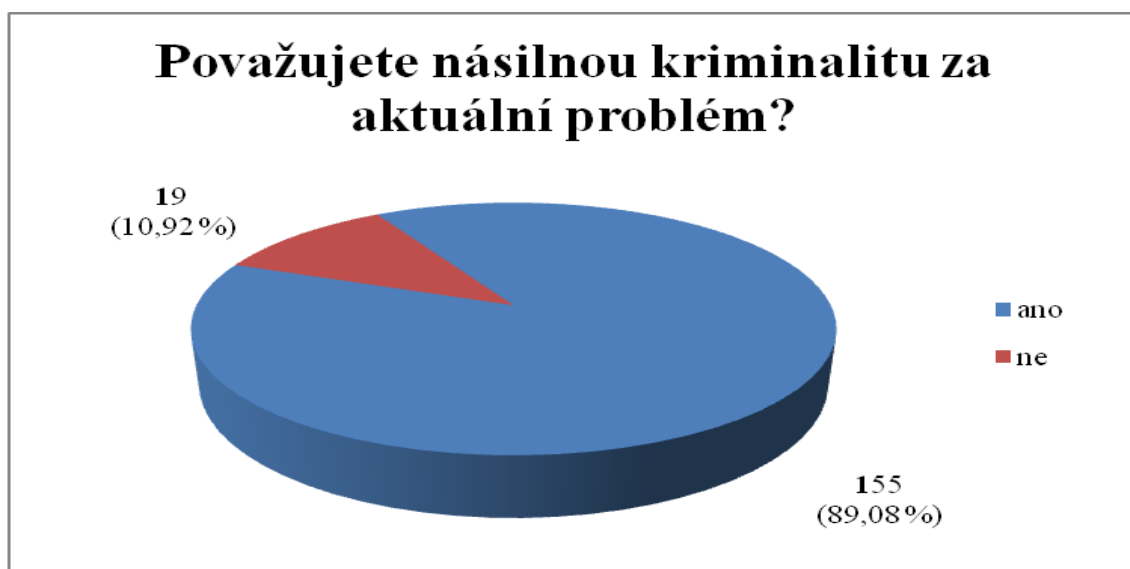
S předcházejícím dotazem souvisí i otázka číslo pět, tedy zda se respondenti osobně setkali s násilnou kriminalitou. 112 dotázaných (64,37 %) se osobně s násilnou kriminalitou nesetkalo, „jen“ 62 osob (35,63 %) má osobní zkušenost s násilnou trestnou činností.

Graf č. 8

Zajímavé je i to, že většina dotázaných (134 = 77,01 %) je přesvědčena o tom, že násilná kriminalita stoupá. Je docela pravděpodobné, že na tomto výsledku se značnou měrou podílejí massmédiá, neboť ve skutečnosti násilná kriminalita v posledních letech spíše stagnuje. Blíže skutečnosti bylo 38 (21,84 %) respondentů, kteří si myslí, že se počet násilných trestných činů nemění, že počet násilných trestných činů stagnuje, a pouze 2 oslovení lidé (1,15 %) si myslí, že násilná trestná činnost klesá.

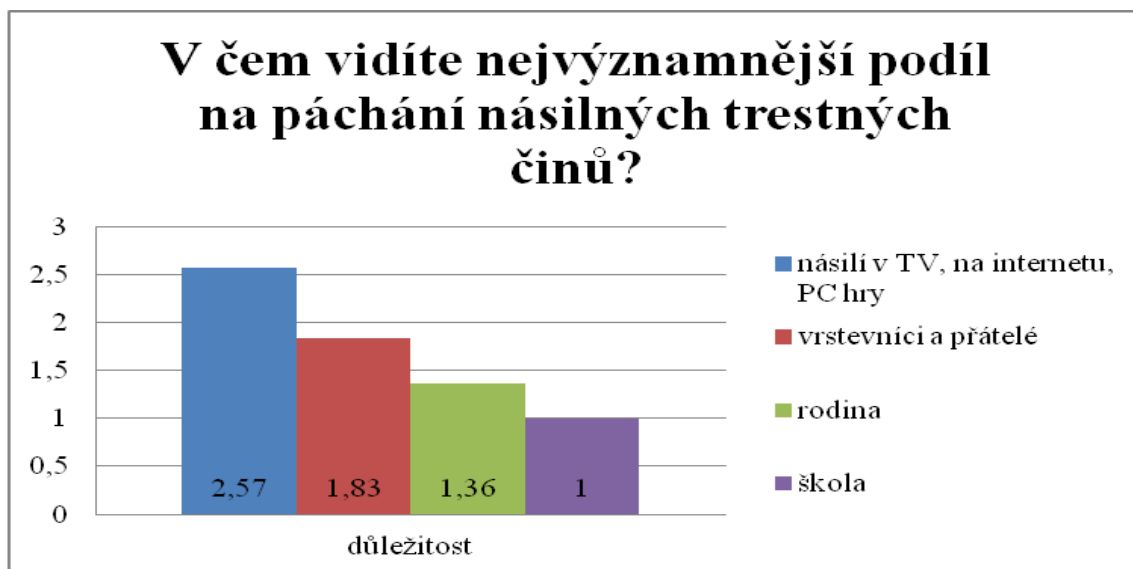
Graf č. 9

Většina lidí je přesvědčena o tom, že násilná trestná činnost je velmi aktuálním problémem. Z celkového počtu je o tom přesvědčeno 155 dotázaných (89,08 %). Pouze 19 z nich (10,92 %) násilnou kriminalitu za aktuální problém nepovažuje. Jedná se

především o lidech, kteří se osobně s násilnou trestnou činností nesetkali. Za aktuální problém to nepovažují ani někteří lidé, kteří mají osobní zkušenost s násilnou kriminalitou.

Graf č. 10

Výsledky odpovědí na dotaz, co má podle Vás největší vliv na páčání násilné trestné činnosti, byly překvapující. Dlouhou dobu se vede diskuze o tom, zda násilí v televizi má či nemá vliv na rozvoj násilné kriminality. Ani odborníci se neshodují v odpovědích, ale přiklánějí se k názoru, že násilí v TV nemůže ovlivnit mladou generaci, ani ostatní občany.

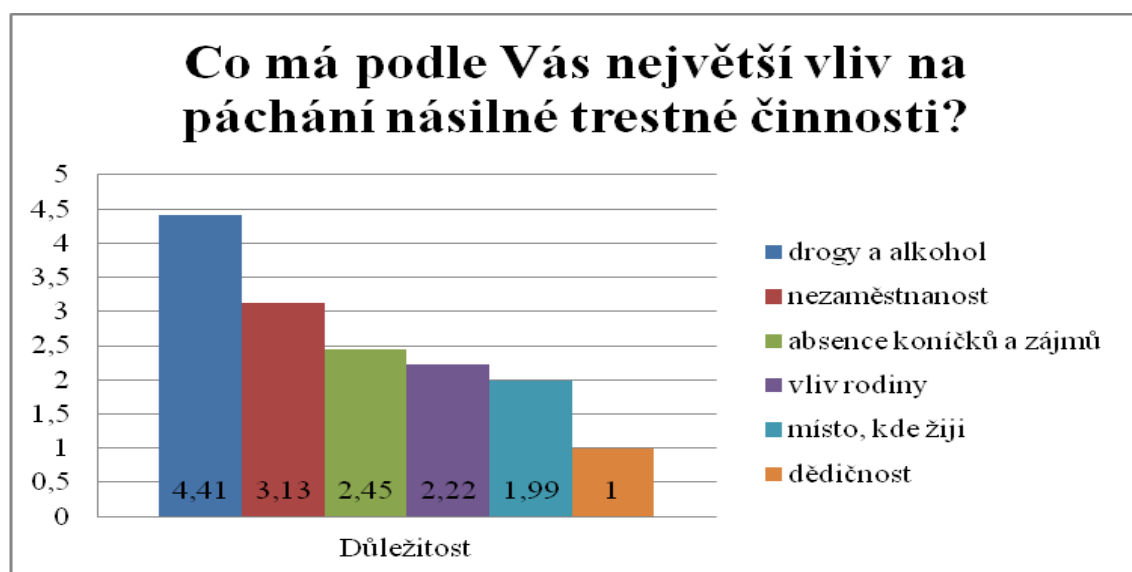
Výsledky tohoto výzkumu však ukazují něco jiného. Dotázaní respondenti jsou přesvědčeni o tom, že násilí TV ukazuje lidem, jaké jsou možnosti v páčání TČ. Rozhodně označili tuto oblast za nejzávažnější, z čehož vyplývá, že bychom se v preventivních opatřeních měli zaměřit na tuto oblast.

Na druhém místě, co se závažnosti týká, označili dotázaní respondenti více času – ať je to ve škole nebo při volnočasových aktivitách. Také víme, že různé party se skládají většinou z lidí stejného nebo přibližného věku. Pokud chce člověk do party patřit, chce „zapadnout“, pak se musí přizpůsobit. Hodně pak záleží na tom, o jakou partu, o jakou skupinu lidí se jedná. Každopádně všichni členové skupiny party jsou ostatními ovlivňováni. Málokomu se potom podaří skupinu opustit, pokud jsou jejími členy lidé, kteří měli nějaký problém se zákonem.

Třetí místo zaujímá rodina. I zde tráví člověk spoustu času a záleží na tom, jak spolu jednotliví členové rodiny komunikují, jak „pečují“ o ostatní členy. Všichni si jistě uvědomujeme, že rodina se hodně podílí na tom, kam potom mladí lidé směřují.

Překvapivé je i to, že na posledním místě se umístila škola. V těchto zařízeních tráví mladí lidé téměř 8 hodin denně – někdy méně, někdy více. Setkávají se zde s různými typy spolužáků. Přesto jsou oslovení respondenti přesvědčeni o tom, že škola nás z těchto čtyř kategorií ovlivňuje nejméně.

Graf č. 11

Tímto dotazem jsme se pokusili zjistit, co má podle dotázaných respondentů největší vliv na páchaní násilné trestné činnosti.

Výsledky nebyly nijak překvapivé, protože drogy a alkohol, které byly označeny jako největší problém, jsou v poslední době problémem společenským a bohužel např. u alkoholu se setkáváme s tím, že jej ochutnají už i malé děti. Jistě horší pak bývá, že alkohol ve velké míře podají mladistvím sami rodiče. Všichni si uvědomujeme, že požití alkoholu, drog otupuje smysly a lidé ztrácí zábrany. Pak se snadněji dopouštějí trestné činnosti.

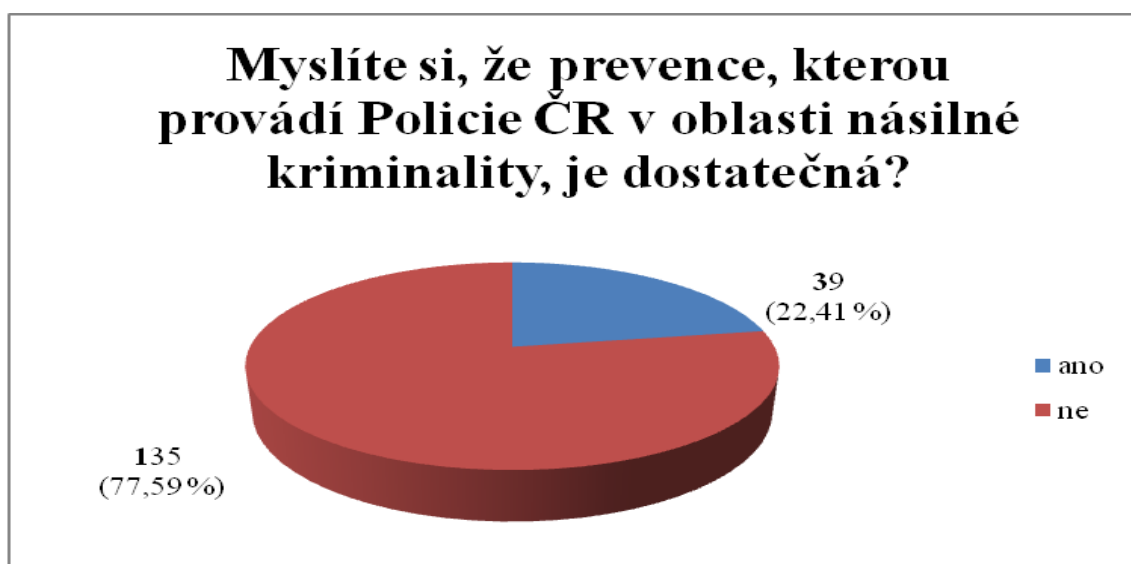
Na druhém místě stojí nezaměstnanost, která také stoupá. Mnozí lidé tuto situaci špatně zvládají. Pokud nemají práci, ubývají finanční prostředky a lidé se snaží řešit nastalou situaci různými způsoby – někdy i trestnou činností.

Jako velký problém, který má vliv na páchaní trestné činnosti, označili dotázaní respondenti i absenci koníčků a zájmů. Pokud člověk nemá žádnou takovou činnost, neví, co s volným časem, a snadno najde „nevhodnou“ skupinu, aby se mohl bavit a realizovat. Proto je velmi důležité, aby už malé děti byly vedeny k smysluplnému využití volného času.

Téměř na stejné úrovni se nachází vliv rodiny. Pokud je rodina funkční a bezúhonná, často bývají takové i děti. Pokud rodina není úplná, na děti není čas, pak snadněji sklouznou k páchaní trestné činnosti.

Místo, kde člověk žije má podle oslovených respondentů malý vliv na páchaní trestné činnosti. Ještě menší má pak dědičnost.

Graf č. 12

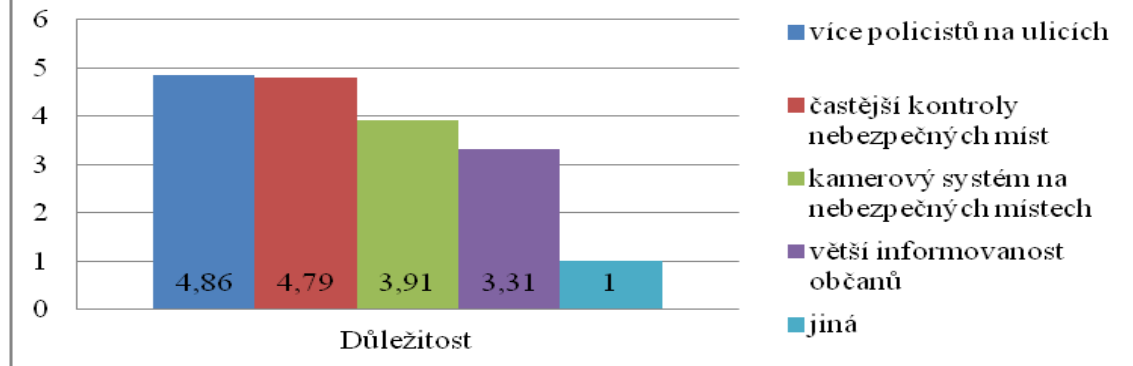

V desáté otázce jsme zjišťovali, zda si lidé myslí, že Policie České republiky provádí dostatečnou prevenci v oblasti násilné kriminality. Z šetření vyplývá, že veřejnost příliš spokojená není, protože pouze 39 respondentů (22,41 %) je přesvědčeno o tom, že prevence v této oblasti je dostatečná.

Naopak 135 lidí (77,59 %) odpovědělo záporně, tzn., že si myslí, že práce Policie v oblasti prevence je nedostatečná a rozhodně by se měla změnit.

Graf č. 13

V čem by se podle Vašeho názoru v oblasti násilné kriminality mohla zlepšit práce Policie ČR?

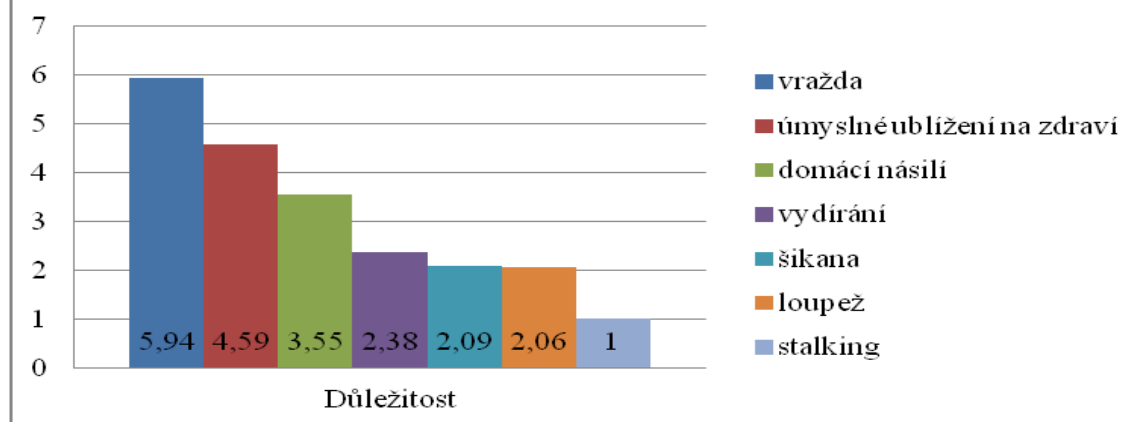
Z minulého dotazu jsme zjistili, že lidé vidí prevenci ze strany Policie ČR jako nedostatečnou. Přivítali by především častější kontroly nebezpečných míst a více policistů na ulicích. Tyto dva body preferoval téměř stejný počet dotázaných.

Mnozí by uvítali i zavedení kamerového systému na nebezpečných místech – tmavá zákoutí, podchody, pasáže, ...

Zhruba stejný počet lidí má pak pocit, že informovanost občanů není dostačující a že by Policie ČR měla svoji činnost právě v této oblasti zlepšit.

Graf č. 14

Který násilný trestný čin je podle Vás nejzávažnější?

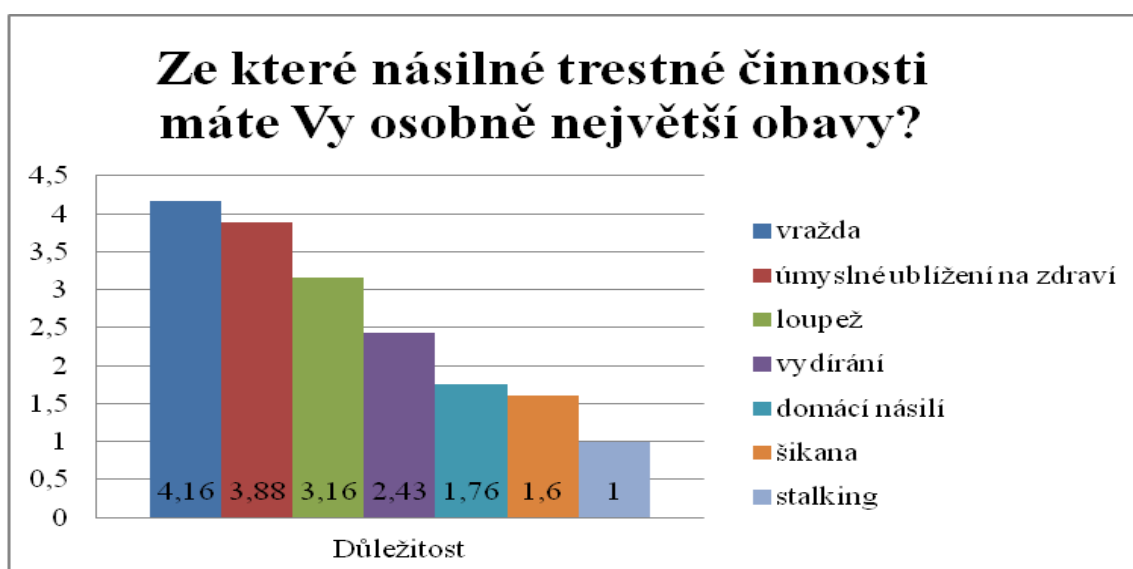
Dále nás zajímalo, který násilný čin je podle oslovených respondentů nejzávažnější. Velké množství respondentů odpovědělo, že vražda. Na druhém místě

pak bylo úmyslné ublížení na zdraví. Oba dva jevy jsou velmi závažné, neboť útočí na zdraví a bezpečnost jedince.

Podobně volili respondenti domácí násilí, i to považují za velmi závažný problém. Menší rozdíl byl pak mezi vydíráním, šikanou a loupeží. Dalo by se říci, že dotazovaní vidí tyto trestné činy téměř stejně.

Nejméně často se pak objevoval stalking. Jen těžko říci, zda tuto variantu považují lidé za nejméně závažný trestný čin, nebo zda nerozuměli pojmu. Především starší lidé si nechávali tento termín vysvětlovat.

Graf č. 15

U některých respondentů se objevovala stejná hodnocení jako u předchozí otázky. Většina, ale pochopila, že vraždu mohou považovat za nejzávažnější TČ, ale největší obavy mám např. z vydírání.

Nicméně na prvních dvou místech skončily opět vražda a úmyslné ublížení na zdraví. Je to problematika, o které denně čteme v tisku nebo se o ní mluví ve zprávách.

Na třetím místě lidé velmi často psali loupež. Mnozí se s ní i osobně setkali, což vede k tomu, že se obávají, že se s ní mohou setkat znovu. Jako méně obávané bylo označeno vydírání.

Zhruba stejné množství respondentů označilo jako činnost, ze které mají největší obavy, domácí násilí a šikanu. Jako nejméně obávaný skončil opět stalking. Jistě by bylo zajímavé pátrat po tom, v čem je příčina.

9 NÁVRH PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ

Jak už bylo výše zmíněno, prevence jako celek a jednotlivá preventivní opatření jsou velmi důležité každé oblasti kriminality, v oblasti té násilné pak dvojnásob.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že veřejnost není příliš spokojená s prací Policie ČR v oblasti prevence.

Jedním z nejčastěji zmiňovaných návrhů je zvýšení trestů pro lidi, kteří páchají násilnou trestnou činnost. Otázkou zůstává, zda by toto opatření bylo opravdu preventivní. Určitě je skupina lidí, která by se zalekla výše trestu, a rozhodně by zvažovala, zda jí „stojí za to“ trestného činu se dopouštět. Na jinou skupinu by toto preventivní opatření jistě neměla žádný vliv.

Důležitým preventivním opatřením by ale jistě bylo i to, kdyby policisté měli větší pravomoci k rychlému řešení různých druhů násilné kriminality.

Problémem zůstává právě rychlost jednání. Lidé vidí, že řešení mnohých trestných činů se odkládá, takže se mohou ztratit stopy, může docházet k zastrašování svědků apod. Kdyby byla lepší akceschopnost Policie ČR, jistě by to preventivně působilo i na potenciální pachatele.

Dalším momentem, kterým by mohl preventivně působit na páchání další trestné činnosti, je začlenění propuštěných vězňů na svobodu. Pro ně je velmi obtížné, aby našli bydlení, práci, takže se někteří zase brzy vrací do vězení. Někteří dokonce úmyslně, neboť tím řeší nastalou situaci. Jako prevence (alespoň pro některé z nich) by tedy mohlo působit to, že by dostali místo na ubytovně a alespoň nějakou práci.

K preventivním opatřením, která mají asi největší smysl, patří rozhodně působení na mladou generaci - besedy ve školkách a ve školách. Dnes se takovéto besedy konají, ale spíše na téma dopravní výchovy. Na středních školách se diskutuje určitě i o problematice násilné kriminality. Není to ale pozdě. Mladiství delikventi se objevují už i ve skupině dětí staršího školního věku. Směřujeme prevenci k nim a začněme co nejdříve - přiměřeně věku.

Prevence musí probíhat i v rodině - společné trávení volného času, zabezpečení kroužků dětem a pochopitelně i vlastní příklad. Děti velmi často napodobují chování

svých rodičů nebo lidí z blízkého okolí. Chovejme se tedy tak, abychom dávali dobrý příklad svým dětem.

Dalším preventivním opatřením je dostatek pracovních příležitostí. Pokud mladí lidé nezískají práci po ukončení studia, začínají lenořit a vyhledávat „zábavu“ jinde. Stejně ale nezaměstnanost působí na starší lidi. Pokud mají práci, mají finance, pak jsou spokojení nebo relativně spokojení. Pokud bude dostatek pracovních míst, může to působit jako prevence proti páčání trestných činů. Lidé ztrácejí důvod ji páchat.

Jistě existuje ještě řada dalších preventivních opatření. Určitě by každý z nás mohl navrhnout „svá“ preventivní opatření. Důležité je, aby je lidé znali a chtěli znát.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala tématu násilná kriminalita. Dle mého názoru je to téma velmi aktuální a jsem přesvědčena o tom, že si to myslí většina obyvatel. Každopádně se násilí stává fenoménem dnešní doby.

Každodenně se dozvídáme nové a nové informace z této oblasti – ať čteme deníky, týdeníky či jiný tisk, otevřeme internet nebo si sedneme k večerním zprávám. Nejvíce prostoru, nejvíce času je věnováno právě násilí. Z toho získává člověk logicky pocit, že násilí ve společnosti narůstá. S ním pak narůstají i obavy, strach před násilníky, agresory. Pokud my sami vidíme takovéto případy plné násilí, musíme se ptát, proč tomu tak je, co vede lidi k páchání trestných činů.

Cílem mé bakalářské práce byla snaha osvětlit, kde, jak a proč vzniká násilí, kde se v lidech bere.

Pro dosažení cílů uvedených v této bakalářské práci jsem shromáždila dostatečné množství odborné literatury k dané problematice, informace v nich jsem analyzovala a porovnávala. Výsledky analýzy jsem poté shrnula v jednotlivých kapitolách teoretické části práce a pak jsem je využila v praktické části práce.

Má práce se skládá z devíti kapitol, některé z nich jsou pak rozděleny do podkapitol. V první kapitole píšou o cíli a metodice své práce. Chtěla jsem ve své práci vysvětlit i základní pojmy jako je kriminalita, násilí, agrese a agresivita, pachatel, oběť a trestný čin. Tento výklad byl nutný, neboť základní pojmy se prolínají celou bakalářskou prací. Věnuji se jim hned ve druhé kapitole.

Další kapitola se věnuje násilné kriminalitě obecně a příčinám vzniku. Čtvrtá kapitola nás pak seznamuje s nejčastějšími a „nejhoršími“ násilnými činy. Nejdůležitějším cílem mé práce byla oblast fenomenologie násilné kriminality (tedy stav, úroveň, struktura a dynamika kriminality), etiologie a prevence.

Jednou z velmi důležitých částí této práce je část výzkumná, které se zúčastnilo 174 respondentů různých věkových kategorií, z venkova, i z měst. Zaměřili jsme se na to, jak se dotazovaní respondenti cítí ve svém okolí, jak vnímají práci Policie České republiky a jaká preventivní opatření by navrhovali. Také jsme se dotazovali, co má největší vliv na vznik násilné kriminality a čeho se sami respondenti nejvíce obávají. Výsledky byly velmi zajímavé.

Získaná data z vyplněných dotazníků byla následně vyhodnocena a na jejich základě jsem vytvořila grafy k jednotlivým otázkám, které se nachází v kapitole číslo osm. Vytvořené grafy především slouží k vyhodnocení dotazníku a také k lepšímu zorientování se v získaných informacích. Provedenou analýzou dotazníku byl dále zjištěn potřebný názor občanů na bezpečnostní situaci v jejich okolí.

Dotazník a zjištěné informace mohou zároveň sloužit jako důležitý podklad pro zlepšení činnosti obvodního oddělení Policie České republiky a městské policie Příbram na úseku bezpečnostní situace a preventivních opatření.

V poslední kapitole jsem se snažila navrhnout některá preventivní opatření, která vyplynula z dotazníkového šetření.

Je jasné, že prevence je velmi důležitá a měla by se rozvíjet od nejútlejšího věku v rodině, určitě pokračuje na školách různých typů a své minimální preventivní programy mají i obce a města.

Dospěla jsem k závěru, že prevence násilné kriminality v dnešní době je prováděna dobře, ale vždy je co zlepšovat. Je ale jasné, že vše se odvíjí od fungování rodiny. Pokud je rodina funkční, pak klesá pravděpodobnost, že její členové začnou páchat násilnou trestnou činnost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BOUŘA, V., *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. 108 s. ISBN 80-7042-259-9.
2. BRONNER, S., SCHOTT, H. J., *Die Gewalt der Zeichen: Terrorismus als symbolisches Phänomen*. 3. vyd. Bamberg : University of Bamberg Press. 2012, 372 s. ISBN 978-3-86309-068-5.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha : Portál, 2004. 254 s. ISBN 80-7178-475-3.
4. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
5. DIANIŠKA, G., a kol. *Kriminológia*, 2. vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 351 s. ISBN 978-80-7380-344-5.
6. FRYŠTÁK, M., a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část*. Ostrava : KEY Publishing. 2009. s. 35. ISBN 978-80-7418-039-2
7. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
8. HOLCR, K. *Kriminologie*. Praha : Leges, 2009, 190 s. ISBN 978-80-87212-27-1
9. CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 532 s. ISBN 80-86898-36-9.
10. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.
11. KAISER, G., *Kriminologie: Úvod do základů*. Praha : C. H. Beck, 1994. 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
12. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 790 s. ISBN 80-04-26059-4.
13. KUČHTA, J. a kol., *Kriminologie II. část*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 102 s. ISBN 80-210-2217-5.
14. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005, 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
15. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, s. r. o., 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X
16. NETÍK, K., *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha : C.H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.

17. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha : ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
18. OSMANČÍK, O. a kol. *Násilná kriminalita*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1992. 78 s.
19. TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie jak studovat zločin*. Praha : Grada, 2010. 214 s. ISBN 978-80-247-2982-4.
20. STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 315 s. ISBN 978-80-7380-124-3.
21. SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 290 s. ISBN 978-80-7380-389-6.
22. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
23. SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.
24. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
25. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha : proFem, 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1.

Elektronické zdroje

1. Agresorka, pravda o ženském násilí: *Vraždy novorozenců v ČR a psychosociální stav jejich matek*. [online]. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <<http://www.agresorka.cz>>
2. Bílý kruh bezpečí: *Domácí násilí* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili>>
3. Bílý kruh bezpečí: *Pomoc obětem trestných činů v ČR* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/vydirani>>
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Nebezpečné pronásledování – Policejní akademie ČR v Praze*. [on-line]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.spkcz/index.php?option=com_content&view=article&id=:stalking&catid=34:lanky&Itemid=57.html>.

5. Domáci násilí.cz: *Týrání osoby žijící ve společném obydlí* [online]. [cit. 2. dubna 2014]. Dostupné z: <<http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/tresti-zakonik-tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli-199>>
6. Domáci násilí.cz: *Prevence – Kampaň Bílá stužka* [online]. [cit. 2. dubna 2014]. Dostupné z: <<http://www.domacinasili.cz/prevence/kampan-bila-stuzka-muzi-proti-nasili-na-zenach-a-detech>>
7. Bílá stužka Česká republika: *Bílá stužka v ČR* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <<http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/cr>>
8. E-bezpečí: *Nebezpečné komunikační prostředky* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech>>
9. *Eprávo.cz Pojmové znaky trestného činu* [online]. [cit. 1. dubna 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pojmove-znaky-trestneho-cinu-16944.html>
10. *Eprávo: Vymezení pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vymezeni-pojmu-ublizeni-na-zdravi-a-tezka-ujma-na-zdravi-7465.html>>
11. Jiné právo: *Zabití – hit trestního zákoníku*. [online]. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/robert-fremr-zabiti-hit-trestniho.html>>
12. M.pribramsko.eu : *Městský program prevence kriminality* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <<http://m.pribramsko.eu/detail.php?ID=5211>>
13. Parlamentní listy : *Příbram Bezpečnostní situace ve městě není dramatická* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/obce-voicum/Pribram-Bezpecnostni-situace-ve-meste-neni-dramaticka-300413>>
14. Policie ČR: *Aktuality 2011* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>>
15. Policie ČR: *Prevence – Informační servis - statistiky* [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>>
16. Policie ČR: *Útvary Policie ČR – Krajské ředitelství – Středočeský kraj - Zpravodajství* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/sprava-stredoceskeho-kraje-zpravodajstvi-bilancni-tiskova-konference.aspx>>
17. Policie ČR: *Prevence - Preventivní informace - šikana* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>>

18. Prevence kriminality v České republice : *Úvod* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <<http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod>>
19. Psychoporadna [online]. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <<http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>>
20. Středočeský kraj : *Aktuality* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/aktuality/stredocesky-kraj-ma-po-peti-letech-opet-koncepci-prevence-kriminality.htm?pg=1>>
21. Studentské.cz: *Skutková podstata trestných činů* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://obcanska-nauka.studentske.eu/2008/11/skutkov-podstata-trestnych-in.html>>
22. ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. [cit. 2014-03-01]. Dostupný z <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>
23. Trestní právo a trestní řízení pro každého: *Trestný čin* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestny-cin>>
24. Zdravě: *Šikana* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <<http://sikana.zdrave.cz>>

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8 ledna 2009 trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, České republiky. 2009, částka 11, s. 354-464.

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK – NÁSILNÁ KRIMINALITA VE STŘEDOČESKÉM KRAJI

Dobrý den, jmenuji se Kateřina Levíčková a studuji na Vysoké škole evropských a regionálních studií, obor Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Téma mé bakalářské práce je Násilná kriminalita ve Středočeském kraji. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který se vztahuje k této problematice (vražda, loupež, úmyslné ublížení na zdraví, domácí násilí, stalking, šikana, ...). Výsledky výzkumu budou použity pouze pro účely této práce. Děkuji za Vaši ochotu a za Váš čas.

1) Jste

- žena muž

2) Kolik Vám je let?

- 18-25 26-45 46-60 60 ->

3) Kde bydlíte?

- vesnice město

4) V místě, ve kterém žijete, se cítíte:

- bezpečně nebezpečně

5) Setkal/-a jste se osobně s násilnou kriminalitou?

- ano ne

6) Myslíte si, že násilná kriminalita po roce 2000:

- stoupá nemění se klesá

7) Považujete násilnou kriminalitu za aktuální problém?

- ano ne

8) V čem vidíte nejvýznamnější podíl na páčání násilných trestných činů?
(označte číslicemi - 1 – nejzávažnější; 4 – nejméně závažné)

- škola rodina násilí v TV, internetu, PC hry
 vrstevníci a přátelé

9) Co má podle Vás největší vliv na páčání násilné trestné činnosti? (označte číslicemi - 1 největší; 6 nejmenší)

- drogy a alkohol místo, kde žiji nezaměstnanost
 vliv rodiny dědičnost absence koníčků a zájmů

10) Myslíte si, že prevence, kterou provádí Policie ČR v oblasti násilné kriminality, je dostatečná?

- ano ne

11) V čem by se podle Vašeho názoru v oblasti násilné kriminality mohla zlepšit práce Policie ČR? (přiřaďte číslice - 1 – největší zlepšení, 5 nejmenší)

- více policistů na ulicích
 větší informovanost občanů
 častější kontroly nebezpečných míst
 kamerový systém na nebezpečných místech
 jiné _____

12) Který násilný trestný čin je podle Vás nejzávažnější?

(1 – nejzávažnější, 7 – nejméně závažný)

- loupež vražda úmyslné ublížení na zdraví
 vydírání domácí násilí šikana stalking

13) Ze které násilné trestné činnosti máte Vy osobně největší obavy? (1 – nejobávanější, 7 obávané)

- loupež vražda úmyslné ublížení na zdraví
 vydírání domácí násilí šikana stalking